

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ผล

จากการดำเนินการบริหารผู้สูงอายุตามแนวทางที่กำหนดไว้เบื้องต้น ณ โรงพยาบาลราชวิถี ในช่วงเวลาดังแต่เดือน กันยายน 2537 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2538 ได้ผลการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การสรุปรูปแบบของการบริหารผู้สูงอายุกลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจ โดยเภสัชกร ประกอบด้วย

1. โครงสร้างของการดำเนินงาน
2. กระบวนการของการดำเนินงาน

ตอนที่ 2 ผลการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการบริหารผู้สูงอายุโดยเภสัชกร ประกอบด้วย

1. ผลการดำเนินงานโดยรวม
2. ผลการสืบค้นปัญหาก่อนผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในครั้งนี้
3. ผลการสืบค้นปัญหาตามกระบวนการการรักษาด้วยยา
4. ผลการดำเนินงานหลังพบปัญหา
5. การติดตามผลการให้บริการสำหรับผู้ป่วยที่มารับการตรวจตามแพทย์นัด

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาในด้านทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องต่อการให้บริการตามรูปแบบที่กำหนด

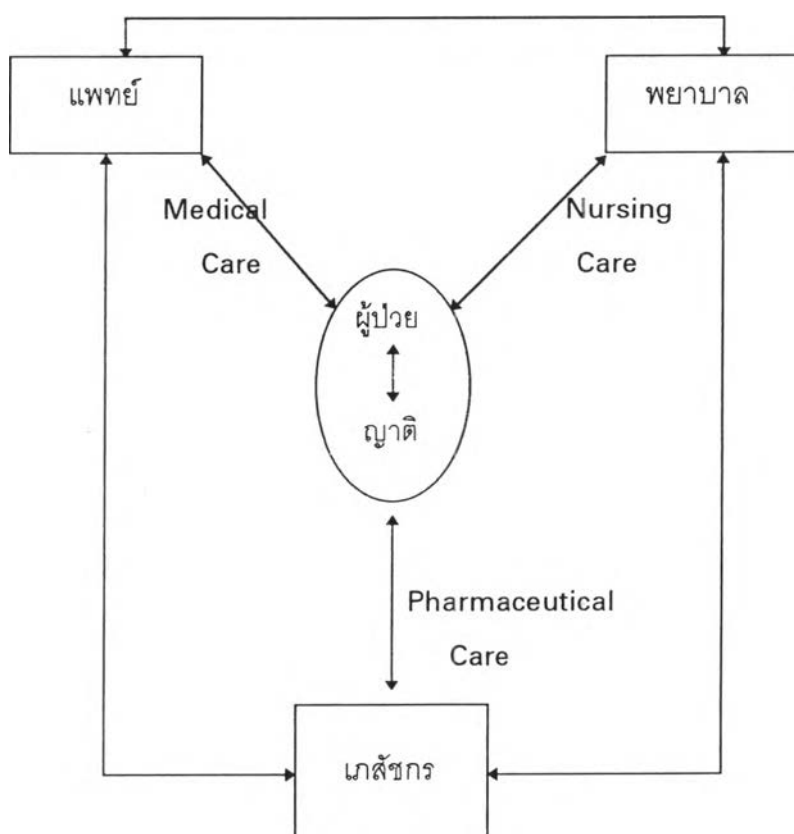
1. ทัศนคติของแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล
2. ทัศนคติของผู้ป่วยที่ได้รับบริการ

ตอนที่ 1 รูปแบบการบริหารยาผู้ใช้ยากลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจโดยเภสัชกร ประกอบด้วย

1. โครงสร้างของการดำเนินงาน ประกอบด้วย
  - 1.1 องค์กร , บุคลากรผู้ปฏิบัติ
  - 1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ
  - 1.3 แนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือในการติดตามปัญหาต่าง ๆ
2. กระบวนการของการดำเนินงาน

1. โครงสร้างของการดำเนินงาน

1.1 บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย แพทย์ เภสัชกร พยาบาล และผู้ป่วย ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ได้ดังแผนผังต่อไปนี้

แผนผังที่ 3 ความสัมพันธ์ของบุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยและผู้ป่วย

1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยของเภสัชกร ได้แก่

1. แบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย
2. แบบบันทึกการใช้ยาของผู้ป่วยในขณะที่อยู่ในโรงพยาบาล
3. แบบบันทึกผลตรวจทางห้องปฏิบัติการของผู้ป่วย
4. แบบบันทึกความก้าวหน้าในการรักษา ของเภสัชกร
5. แบบบันทึกสรุปและการวางแผนในการให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน
6. คู่มือที่จัดทำขึ้นหรือหนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ แบบบันทึกในข้อ 1 - 5 ดูตัวอย่างในภาคผนวก ค.1 - ค.5

คู่มือสำหรับติดตามผลการใช้ยาและหนังสืออ้างอิง ดูในภาคผนวก ง

1.3 แนวทางในการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ

1. แนวทางการสัมภาษณ์ประวัติการใช้ยาของผู้ป่วย
2. แนวทางในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน
3. แนวทางในการติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง
4. แนวทางในการตัดสินใจเกิดปัญหาในขั้นตอนต่าง ๆ ที่ดูแลผู้ป่วย
5. แนวทางในการประเมินความสำคัญของปัญหาที่พบได้แก่
  - 5.1 แนวทางการประเมินความสำคัญของความคลาดเคลื่อนในการสั่งยา ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่งของพยาบาล ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา และความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วยระหว่างอยู่ในโรงพยาบาล โดยแพทย์ผู้ชำนาญด้านโรคหัวใจและหลอดเลือด ยกเว้นการเกิดอันตรกิริยาของยา
  - 5.2 แนวทางการประเมินความสำคัญของการเกิดอันตรกิริยาของยา
  - 5.3 แนวทางการประเมินความเป็นไปได้ของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา โดยอาศัย Naranjo's Algorithm และความสำคัญทางคลินิกของอาการไม่พึงประสงค์ที่พบ

2. กระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงกระบวนการของการบริหารยาโดยใช้ยาโดยเภสัชกร

กระบวนการ	วิธีการดำเนินงาน	เป้าหมาย	ปัญหาที่คาดว่าจะพบ
1. ผู้ป่วยใหม่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยอายุรกรรม	<ol style="list-style-type: none"> ค้นหาผู้ป่วยใหม่จาก <ul style="list-style-type: none"> ทะเบียนผู้ป่วย การเยี่ยมผู้ป่วยร่วมกับแพทย์ แพทย์หรือเภสัชกรแจ้งให้ทราบ 	1. เพื่อสามารถให้การดูแลผู้ป่วยใหม่ได้ทันทีที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล	
2. การรับผู้ป่วยใหม่	<ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ผู้ป่วยหรือญาติ* ทบทวนประวัติผู้ป่วยจากชาร์ท บันทึกข้อมูลการใช้ยาในอดีต* บันทึกประวัติความเจ็บป่วยในปัจจุบันและผลการตรวจร่างกายทั่วไป* บันทึกคำสั่งใช้ยา* 	<ol style="list-style-type: none"> เพื่อหาปัญหาการใช้ยาที่อาจมีมาก่อนที่ผู้ป่วยจะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนให้คำปรึกษา, ติดตามผู้ป่วย 	<ol style="list-style-type: none"> ความรู้และพฤติกรรมที่อาจมีผลต่อการใช้ยา อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
3. การประเมินคำสั่งใช้ยาประจำวันโดยเภสัชกร	<ol style="list-style-type: none"> บันทึกการสั่งใช้ยาในแต่ละวัน* เทียบกับภาคผนวก ง บันทึกการเปลี่ยนแปลงของผลตรวจทางห้องปฏิบัติการ* และผลการตรวจร่างกายซึ่งสัมพันธ์กับการใช้ยา เช่น ความดันโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ และผลตรวจอื่นๆ ติดต่อประสานงานกับแพทย์เมื่อพบปัญหา 	<ol style="list-style-type: none"> เพื่อติดตามปัญหาการใช้ยา เพื่อแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการสั่งใช้ยา**
4. การประเมินการรับคำสั่งใช้ยาของพยาบาล	<ol style="list-style-type: none"> เปรียบเทียบการคัดลอกคำสั่งใช้ยาในบันทึกต่าง ๆ ของพยาบาลกับแบบบันทึกการใช้ยา 	1. เพื่อค้นหาปัญหาการรับคำสั่งใช้ยาของพยาบาล	<ol style="list-style-type: none"> ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง **

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กระบวนการ	วิธีการดำเนินการ	เป้าหมาย	ปัญหาที่คาดว่าจะพบ
การรับคำสั่ง (ต่อ)	2. ติดต่อประสานงานกับพยาบาลเมื่อพบปัญหา	2 เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาในส่วนนี้	2. ความคลาดเคลื่อนในการจัดเวลาสำหรับบริหารยา **
5 การประเมินการจ่ายยาสำหรับผู้ป่วยใน	1. เปรียบเทียบยาที่จ่ายจากห้องยาสำหรับผู้ป่วยใน กับบันทึกประวัติการใช้ยา 2. ประสานงานกับห้องยาเมื่อพบปัญหา	1. เพื่อค้นหาปัญหาความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา 2. เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่พบ	1. ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา **
6 การประเมินการบริหารยา	1. สังเกตการเตรียมยาของผู้ป่วยแต่ละราย โดยเปรียบเทียบกับแบบบันทึกประวัติการใช้ยา 2. สังเกต- ยาที่จัดเสร็จแล้ว - ขณะบริหารยา 3. สังเกตและสัมภาษณ์ผู้ป่วยเมื่อผู้ป่วยบริหารยาเอง 4. ติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องเมื่อพบปัญหา	1. เพื่อค้นหาปัญหาความคลาดเคลื่อนในการเตรียมและการบริหารยาสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย 2. เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่พบ	1. ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา ** 2. ความร่วมมือในการบริหารยาของผู้ป่วยเอง **
7 การติดตามการตอบสนองต่อการใช้ยาของผู้ป่วย	1. ดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นที่ 3 และเข้าร่วมกับคณะแพทย์ในการตรวจรักษาผู้ป่วยประจำวัน	1. เพื่อติดตามผลการรักษาของผู้ป่วยแต่ละราย และร่วมประเมินปัญหา และการแก้ไขปัญหาที่พบจากการใช้ยาร่วมกับคณะแพทย์	1. อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา 2. ปัญหาการรักษาไม่ได้ผล

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กระบวนการ	วิธีการดำเนินการ	เป้าหมาย	ปัญหาที่คาดว่าจะพบ
7 การติดตามการตอบสนองต่อการใช้ยาของผู้ป่วย (ต่อ)	2. ติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา โดยวิธี - การสัมภาษณ์ผู้ป่วย - ติดตามผลตรวจทางห้องปฏิบัติการและผลตรวจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	-	-
8 การสอนและให้คำปรึกษาการใช้ยาแก่ผู้ป่วย	1 สอนและสอนหรือให้คำปรึกษาเรื่องยาแก่ผู้ป่วยขณะที่ผู้ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล อย่างสม่ำเสมอ เมื่อผู้ป่วยอยู่ในสถานะที่รับรู้ได้	1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย 2. เพื่อเข้าใจปัญหาการใช้ยาของผู้ป่วยได้ดีขึ้นก่อนผู้ป่วยกลับบ้าน 3. เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความเข้าใจในการใช้ยาและสถานะของโรคหรืออาการที่เป็น	1. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาและลักษณะหรือข้อมูลผู้ป่วยที่ไม่มีครบถ้วน
9 การประเมินการสั่งยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน	1. บันทึกคำสั่งใช้ยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้านในรูปแบบบันทึกประวัติการใช้ยา* 2. ทบทวนคำสั่ง 3. ติดต่อประสานงานกับแพทย์เมื่อพบปัญหาของการสั่งยากลับบ้าน	1. ค้นหาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งยากลับบ้าน 2. แก้ไขปัญหาที่พบก่อนที่ผู้ป่วยจะกลับบ้าน 3. เป็นข้อมูลในการติดตามการใช้ยาด้วยตนเองของผู้ป่วย	1 ความคลาดเคลื่อนในการส่งยากลับบ้าน **
10 ติดตามการจ่ายยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน	ปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 5	เช่นเดียวกับข้อ 5	เช่นเดียวกับข้อ 5

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กระบวนการ	วิธีการดำเนินการ	เป้าหมาย	ปัญหาที่คาดว่าจะพบ
11. การให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน	1. กำหนดการให้คำแนะนำโดยเลือกวิธีที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วยแต่ละรายจากปัญหาที่พบระหว่างการดูแล ร่วมกับการใช้เอกสารที่เตรียมขึ้น	1. ผู้ป่วยมีความเข้าใจในการใช้ยาด้วยตนเอง 2. ป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากการใช้ยาด้วยตนเอง	1. ปัญหาความเข้าใจและพฤติกรรมกรรมการใช้ยาของผู้ป่วย
12 ติดตาม ป้องกัน และ แก้ไขปัญหาการใช้ยาของผู้ป่วยที่มารับการตรวจ หลังออกจากโรงพยาบาล	1. สัมภาษณ์ผู้ป่วยหรือญาติที่ดูแล 2. เลือกวิธีป้องกันหรือแก้ไขปัญหา 3. ประสานงานกับแพทย์เมื่อพบปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขเองได้	1. เพื่อหาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาด้วยตนเองของผู้ป่วย 2. เพื่อแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่พบโดยประสานงานร่วมกับแพทย์	1. ความร่วมมือในการใช้ยา ** 2. อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา 3. การใช้ยาไม่ได้ผล 4. อาการใหม่ที่ไม่ได้รับการรักษา
13 การให้บริการข้อมูลยาแก่แพทย์และพยาบาล	1. ตอบคำถามหรือให้ข้อมูลยาเมื่อมีผู้ต้องการ 2. ค้นหาเอกสารอ้างอิงให้แพทย์	เพื่อป้องกันปัญหาที่พบเนื่องจากการขาดข้อมูลทางยาที่เหมาะสม	—

หมายเหตุ * หมายถึง แบบบันทึกต่าง ๆ ตามภาคผนวก ค

** หมายถึง แนวทางการติดตามปัญหาที่พบ ตามภาคผนวก ข
วิธีการดำเนินงานหรือแนวทางการปฏิบัติ ดูจากภาคผนวก ก

ตอนที่ 2 ผลการดำเนินงาน

1. ผลการดำเนินงานโดยรวม

1.1 ผลการดำเนินงานทั่วไป

จากการดำเนินงานตามแนวทางและรูปแบบที่กำหนด ในหอผู้ป่วยตึกอายุรกรรมโรงพยาบาลราชวิถี จำนวน 3 หอผู้ป่วย โดยแต่ละหอผู้ป่วยมีจำนวนผู้ป่วยประมาณ 33 ถึง 36 รายต่อวันและคิดเป็นผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจประมาณร้อยละ 10 ถึง 20 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดในแต่ละหอผู้ป่วย และมีจำนวนผู้ป่วยที่เภสัชกรดูแลตามโครงการการบริหารบาลผู้ใช้ยาน้อยที่สุดคือ 1 รายต่อวัน และมากที่สุดคือ 13 รายต่อวัน และจากการดำเนินงานในช่วงระหว่างเดือนกันยายน 2537 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2538 เป็นการดูแลผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วย และติดตามผลการรักษาต่อเนื่องในผู้ป่วยที่กลับมารับการตรวจตามนัดครั้งแรกหลังจากออกจากโรงพยาบาล โดยมีจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการบริหารจากเภสัชกรตามโครงการทั้งหมด 81 ราย โดยสรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจที่ได้รับการบริหารโดยเภสัชกร

ข้อมูลทั่วไป	เพศชาย	เพศหญิง
จำนวนผู้ป่วย, ราย (%)	44 (54.32)	37 (45.68)
อายุ $\bar{x} \pm SD$ ปี	61.2 $\pm$ 9.5	65.7 $\pm$ 11.2
อาชีพ จำนวนผู้ป่วย (ราย)		
งานบ้าน	24	30
รับราชการ	5	0
ค้าขาย	4	4
รับจ้าง	7	1
กรรมกร	1	1
สมณเพศ	1	1
ช่างตัดผม	1	0
เกษตรกร	1	0
ระยะเวลาที่อยู่โรงพยาบาล (มัธยฐาน), วัน	11	
จำนวนโรคที่ผู้ป่วยเป็น (มัธยฐาน) , โรค	2	
จำนวนขนานยาที่ได้รับ (มัธยฐาน) , ขนาน	30	

จากข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ปี และเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องจากโรคหลอดเลือดหัวใจเป็นโรคที่มีอุบัติการณ์เกิดโรคในเพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของการเกิดโรคหลอดเลือดหัวใจในเพศชายหรือเพศหญิง ($P > 0.05$) และผู้ป่วยส่วนใหญ่มีภาวะความผิดปกติ หรือมีสภาวะความเจ็บป่วยมากกว่าหนึ่งโรค และได้รับยาในการรักษาประมาณ 30 รายการต่อครั้งของการเข้ารับการรักษา ต่อราย โดยที่ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่โรงพยาบาลประมาณ 11 วันต่อราย

จากข้อมูลโดยรวมทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่สูงอายุ และมีโรคแทรกซ้อนหลายโรค ทำให้มักได้รับยาในการรักษาชนิด ซึ่งจัดเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดปัญหาจากการใช้ยาได้มากยิ่งขึ้นด้วย และอาจมีผลทำให้ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษต่อไป

1.2 เวลาที่ใช้ในการบริหารผู้ป่วยโดยเภสัชกร

เวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนของการบริหารผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจต่อครั้งโดยเภสัชกร ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา สรุปได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางแสดงเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการบริหารผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจต่อครั้ง ต่อผู้ป่วย 1 ราย โดยเภสัชกร

ขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารผู้ช้ยา	เวลาที่ใช้ $X \pm SD$ นาที
1. การสัมภาษณ์ผู้ป่วยและให้คำปรึกษาระหว่างอยู่โรงพยาบาล	23.58 $\pm$ 9.32
2. การทบทวนชาร์ทและบันทึกประวัติทั่วไป	13.40 $\pm$ 7.45
3. การบันทึกประวัติการใช้ยาในโรงพยาบาล	4.58 $\pm$ 1.46
4. การติดตามการสั่งช้ยา	9.08 $\pm$ 3.24
5. การติดตามการรับคำสั่ง	9.18 $\pm$ 2.66
6. การติดตามการจ่ายยา	3.60 $\pm$ 1.14
7. การสังเกตการบริหารยา	3.14 $\pm$ 0.86
8. การติดต่อประสานงานเมื่อพบปัญหา	3.44 $\pm$ 3.21
9. การเข้าร่วมกับคณะแพทย์ในการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยประจำวัน	6.24 $\pm$ 1.49
10. การติดตามการคำสั่งช้ยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน	4.52 $\pm$ 1.88
11. การให้คำแนะนำผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน	21.81 $\pm$ 7.18
12. การติดตามผลการช้ยาเมื่อผู้ป่วยกลับมารับการตรวจตามนัด	20.41 $\pm$ 5.88

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ป่วยและให้คำปรึกษาระหว่างอยู่ในโรงพยาบาล (ข้อ 1), การให้คำแนะนำผู้ป่วยก่อนออกจากโรงพยาบาล (ข้อ 11), และการติดตามผลการใช้ยาเมื่อผู้ป่วยมารับการตรวจตามแพทย์นัด (ข้อ 12) เป็นขั้นตอนที่ใช้เวลามากกว่าขั้นตอนอื่น ทั้งนี้เนื่องจากขั้นตอนดังกล่าวจัดเป็นขั้นตอนที่ให้บริการโดยตรงต่อผู้ป่วย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องการให้เกิดในการบริหารผู้ใช้ยา รวมทั้งผลที่ได้จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยและปัญหาการใช้ยาของผู้ป่วยได้มากกว่าข้อมูลที่เคยปรากฏอยู่เดิม ขั้นตอนที่มีการใช้เวลารองลงมาคือการทบทวนประวัติผู้ป่วยและบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (ข้อ 2) การใช้เวลาในขั้นตอนนี้จะขึ้นกับประวัติเดิมของผู้ป่วย ถ้าเป็นผู้ป่วยเก่าที่เคยรักษาประจำที่โรงพยาบาลราชวิถีและเป็นโรคเรื้อรัง จะเป็นกลุ่มที่ต้องใช้เวลามากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเป็นโรคเรื้อรัง หรือเป็นผู้ป่วยใหม่ เป็นต้น

ในส่วนของการใช้เวลาในการบันทึกประวัติการใช้ยาในโรงพยาบาล (ข้อ 3) การติดตามการสั่งใช้ยา (ข้อ 4) และการติดตามการรับคำสั่ง (ข้อ 5) จะใช้เวลามากหรือน้อยขึ้นกับความรุนแรงของโรคของผู้ป่วยและภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการใช้ยามากขนาน และมีข้อควรระวังหรือข้อจำกัดในการใช้ยาก่อนข้างมากตามไปด้วย ซึ่งส่งผลให้การดูแลผู้ป่วยในขั้นตอนการติดตามการสั่งใช้ยาต้องใช้เวลามากกว่ากลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการไม่ซับซ้อน หรือไม่มีภาวะแทรกซ้อน และในส่วนขั้นตอนการติดตามการรับคำสั่ง มีการใช้เวลาดูแลใกล้เคียงกับการสั่งใช้ยา เนื่องจากการคัดลอกคำสั่งใช้ยาจะขึ้นกับจำนวนขนานยาที่แพทย์สั่งแต่ละครั้ง และในการคัดลอกคำสั่ง มีถึง 3 ขั้นตอน คือการคัดลอกลง Medication Administration Record, Medication Card, Kardex ซึ่งทำให้มีการใช้เวลาที่ดูแลลักษณะงานที่ซ้ำซ้อน ทำให้มีการใช้เวลามากขึ้น

ขั้นตอนการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยประจำวันร่วมกับแพทย์สำหรับผู้ป่วยแต่ละราย (ข้อ 9) เวลาที่ใช้ในส่วนนี้จะขึ้นกับความรุนแรงของโรคและภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในการดูแลผู้ป่วยใหม่ มักมีการใช้เวลาในการตรวจเยี่ยมนานกว่าผู้ป่วยที่อยู่โรงพยาบาลมานาน เนื่องจากเป็นการเริ่มต้นศึกษาผู้ป่วย และอาจมีการซักประวัติผู้ป่วยในระหว่างการตรวจเยี่ยมอีกด้วย สำหรับผู้ป่วยที่อยู่โรงพยาบาลนาน มักเป็นผู้ป่วยที่อาการค่อนข้างคงที่ หรือเป็นผู้ป่วยที่อยู่ในระหว่างการรอผ่าตัดหัวใจ ซึ่งผู้ป่วยเหล่านี้มักไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ยามากนัก ทำให้การอภิปรายปัญหาของผู้ป่วยในระหว่างการตรวจเยี่ยมมีน้อยกว่ากลุ่มผู้ป่วยใหม่

ขั้นตอนการติดตามการสั่งยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน (ข้อ 10) จะมีการใช้เวลาไม่มากนัก เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการสั่งยาเดิมที่ผู้ป่วยได้รับในระหว่างอยู่ในโรงพยาบาล และได้ผ่านการดูแลในขั้นตอนต้น ๆ มาแล้ว จึงทำให้การใช้เวลาในส่วนนี้น้อยกว่าการดูแลและติดตามการสั่งยาในระหว่างอยู่ในโรงพยาบาล

สำหรับขั้นตอนที่มีการใช้เวลาค่อนข้างใกล้เคียงกันได้แก่ การติดตามการจ่ายยา (ข้อ 6) การติดตามการบริหารยา (ข้อ 7) และการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องเมื่อพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา

(ข้อ 8) ซึ่งใช้เวลาไม่มากนัก แต่ในทางปฏิบัติ กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นแค่ครั้งเดียวต่อผู้ป่วยแต่ละราย นอกจากนี้ ในการติดต่อประสานงานกับแพทย์ อาจใช้เวลามากกว่าที่ได้แสดงไว้เนื่องจากมีบางกรณีที่ต้องรอพบแพทย์เพื่ออภิปรายปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไข เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ทันทที แต่กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก และเวลาไม่แน่นอน จึงไม่ได้มีการนำมาคำนวณรวมกับเวลาที่ใช้ปกติ

และเมื่อกำหนดเวลาที่เภสัชกรใช้ในการบริหารผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจในแต่ละขั้นตอนรวมตลอดระยะเวลาที่ผู้ป่วยอยู่โรงพยาบาล และคิดเวลาเฉลี่ยต่อวันสำหรับผู้ป่วยแต่ละรายจะได้ค่าเฉลี่ยคือ 25.01 ± 6.59 นาที หรือมีการใช้เวลาในการบริหารผู้ป่วยแต่ละรายในแต่ละวันเฉลี่ยอยู่ในช่วงประมาณ 18.41 นาที ถึง 31.59 นาที ซึ่งเวลาที่ใช้เฉลี่ยดังกล่าวนี้ จะเป็นการคิดเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในแต่ละวันที่ต้องดูแลผู้ป่วยใหม่ ซึ่งอาจมีการใช้เวลามากกว่าเวลาดังกล่าว และการดูแลผู้ป่วยเก่า ซึ่งมีการใช้น้อยกว่าเวลาเฉลี่ยข้างต้น ทำให้พอจะประมาณได้ว่า ในการดูแลผู้ป่วยตามขั้นตอนที่กำหนด เภสัชกรหนึ่งคน สามารถดูแลผู้ป่วยได้ประมาณ 13 - 23 รายต่อวัน

นอกจากนี้ ในการค้นหาปัญหาบางกรณี อาจต้องมีการค้นข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อยืนยันความถูกต้อง ที่นอกเหนือจากการใช้คู่มือที่จัดเตรียมขึ้น ดังนั้นเภสัชกรผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวต้องมีการใช้เวลาในการค้นคว้าข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้มีความรู้ที่ทันเหตุการณ์ ซึ่งการใช้เวลาในส่วนนี้ ค่อนข้างไม่ชัดเจน และไม่สามารถบันทึกการใช้เวลาที่แน่นอนได้ จึงไม่มีการนำมารวมกับการใช้เวลาสำหรับการให้บริการผู้ป่วยโดยตรง แต่เภสัชกรผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนของรูปแบบที่กำหนดนี้ จะต้องตระหนักถึงการใช้เวลาในส่วนนี้ไว้ด้วย เพื่อให้สามารถจัดแบ่งเวลาในการทำงานให้เหมาะสมต่อไป

2. ผลการสืบค้นปัญหาการใช้ยาในอดีตก่อนเข้ารับการรักษาในครั้งนี้

เมื่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ผู้ป่วยเหล่านี้อาจมีปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการใช้ยามาตั้งแต่ก่อนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลซึ่งอาจส่งผลถึงการควบคุมโรคหรือความรุนแรงของโรคในปัจจุบัน ดังนั้นการสืบค้นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาที่อาจมีมาก่อนเข้ารับการรักษาในครั้งนี้ จึงนับเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการรักษาในปัจจุบันหรืออนาคต

จากผลการดำเนินการสืบค้นปัญหาดังกล่าวของผู้ป่วยโดยการสัมภาษณ์ พบผู้ป่วยที่มีปัญหาการใช้ยาก่อนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล จำนวน 37 ราย หรือร้อยละ 45.68 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่ได้รับบริการในด้านการบริหารโดยเภสัชกร ซึ่งพบว่ามีอัตราที่ใกล้เคียงกับการศึกษาที่ผ่านมาคือพบผู้ป่วยประมาณร้อยละ 40 ถึง 50 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมีปัญหาการใช้ยาตามสั่ง (Willson and Kabat,1971 ; Hvizdos ,1993) และในผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลอีกส่วนหนึ่งจำนวน 37 รายหรือร้อยละ 45.68 เป็นผู้ป่วยสามารถดูแลตัวเองได้ดีจำนวน 32 ราย หรือร้อยละ 39.51 และผู้ป่วยไม่เคยใช้ยาประจำมาก่อน 5 รายหรือร้อยละ 6.17 ซึ่งจากการสัมภาษณ์ไม่พบปัญหาการใช้ยาดด้วยตนเอง นอกจากนี้มีผู้ป่วยที่ไม่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ 4 รายหรือร้อยละ 4.94 และผู้ป่วยมีอาการรุนแรงมากจนไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ 3 รายหรือร้อยละ 3.70 ซึ่งไม่สามารถสัมภาษณ์เพื่อหาปัญหาการใช้ยาดด้วยตนเองได้

ในส่วนของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาดด้วยตนเองของผู้ป่วย พบปัญหารวม 49 ปัญหาสามารถสรุปปัญหาและสาเหตุได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหาการใช้ยาก่อนผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในครั้งนี้

สาเหตุของปัญหา	จำนวนปัญหา (%)
ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยา	38 (77.55)
1. ผู้ป่วยใช้ยาน้อยเกินไป รวม มีสาเหตุจาก	24 (63.16)
1.1 ลืมรับประทานยา	13 (54.17)
1.2 รับประทานยาไม่สม่ำเสมอเพราะความเข้าใจผิด	2 (8.33)
1.3 ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ	2 (8.33)
1.4 หยุดรับประทานยาเพราะความเข้าใจผิด	7 (29.17)
2. ผู้ป่วยได้รับยามากเกินไป รวม มีสาเหตุจาก	10 (26.32)
2.1 ผู้ป่วยรับประทานยามากกว่าแพทย์สั่งเพราะความเข้าใจผิด	1 (2.04)
2.2 ผู้ป่วยซื้อยาอื่น ๆ รับประทานเองโดยไม่ปรึกษาแพทย์/เภสัชกร	9 (18.37)
3. ผู้ป่วยรับประทานยามืดเวลา เนื่องจากความไม่เข้าใจ	4 (10.53)
ปัญหาอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา	10 (20.41)
1. การซื้อยาอื่น ๆ รับประทานจนทำให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์	5 (50)
2. อาการไม่พึงประสงค์ทำให้รับประทานยาไม่สม่ำเสมอ	3 (30)
3. ใช้ยาตามแพทย์สั่ง แต่ต้องเข้ารับการรักษาด้วยอาการ ไม่พึงประสงค์	2 (20)
ปัญหาอื่นๆ คือผู้ป่วยได้รับยาไม่เพียงพอจนถึงวันนัด (มีผลให้ไม่สามารถควบคุมอาการได้)	1 (2.04)

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยดังกล่าวแล้ว ในการสัมภาษณ์พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการใช้ยาที่เหมาะสม มีจำนวน 62 ราย หรือร้อยละ 73.54 โดยพบปัญหาทั้งสิ้น 213 ปัญหา และปัญหาความรู้เรื่องเกี่ยวกับโรคและการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับโรค ในผู้ป่วย 68 ราย หรือร้อยละ 86.95 โดยพบปัญหาทั้งสิ้น 215 ปัญหา ดังแสดงรายละเอียดของปัญหาที่พบในแต่ละประเภทตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงปัญหาและสาเหตุของปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้ป่วยที่ได้จากการสัมภาษณ์

ประเภทของปัญหาที่พบ	จำนวนปัญหาที่พบ (%)
1. ขาดความรู้เรื่องการใช้ยาที่เหมาะสม	213 (100.00)
ในเรื่อง 1 อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา	57 (26.76)
2 ข้อควรปฏิบัติเมื่อลิ้มรับประทานยา	43 (20.19)
3 ความสำคัญของการใช้ยา	43 (20.19)
4 ข้อควรปฏิบัติกับยาเก่าที่เหลือ	32 (15.02)
5 การซื้อยาอื่นรับประทานเอง	30 (14.08)
6 การเก็บรักษายาที่เหมาะสม	8 (3.76)
2. ขาดความรู้เรื่องโรคและการควบคุมปัจจัยเสี่ยง คือ	215 (100.00)
1. สาเหตุของโรค	60 (27.91)
2. การควบคุมอาหารมัน	47 (21.86)
3. การควบคุมอาหารเค็ม	40 (18.60)
4. การหลีกเลี่ยงความเครียดหรือการเปลี่ยนแปลงอารมณ์	38 (17.67)
5. การควบคุมอาหารหวาน	13 (6.05)
6. การหลีกเลี่ยงการดื่มเหล้า	9 (4.19)
7. การหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่	8 (3.72)

จากตารางที่ 6 และ 7 จะเห็นได้ว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจ ทั้งในเรื่องโรคที่เป็นและการใช้ยาที่เหมาะสม ซึ่งมีส่งผลให้มีการใช้ยาไม่ถูกต้อง และเกิดปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาด้วยตนเองจนมีผลต่อการควบคุมโรคหรืออาการที่เป็น และแม้ว่าผู้ป่วยบางรายจะมีการใช้ยาอย่างถูกต้องตามแพทย์สั่ง แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่ยังคงมีความรู้เรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวไม่เพียงพอ เช่น ใช้ยาถูกต้องตามแพทย์สั่ง แต่ไม่รู้ว่าถ้าลิ้มรับประทานยาแล้วควรทำอย่างไร หรือไม่รู้ว่าอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาที่ได้รับประจําวันได้แก่อะไรบ้าง หรือบางรายมีการใช้ยาอย่างถูกต้องแต่ไม่มีความรู้เรื่องโรคหรือการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง เช่น การควบคุมอาหาร หรือการหลีกเลี่ยงปัญหาที่ทำให้เกิดความเครียด หรือทำให้สภาวะอารมณ์เปลี่ยนแปลง และในผู้ป่วยแต่ละราย ส่วนใหญ่เมื่อพบปัญหาหนึ่ง มักโยงไปถึงอีกปัญหาหนึ่ง เช่น ผู้ป่วยรับประทานยาผิดเวลา เนื่องจากลิ้มรับประทานยาตามเวลา หรือปัญหาการรับประทานยาน้อยกว่าที่แพทย์สั่ง เนื่องจากไม่รู้ว่าความสำคัญของการใช้ยา เป็นต้น เมื่อวิเคราะห์สาเหตุโดยแท้จริงแล้ว พบว่ามีสาเหตุมาจากความไม่รู้หรือความไม่เข้าใจในการใช้ยา ตลอดจนข้อควรระมัดระวังในการใช้ยา จึงมีผลให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาตามมาในที่สุด

3. ผลการสืบค้นปัญหาการใช้ยาในกระบวนการการรักษาด้วยยา

เมื่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล จะเข้าสู่ระบบของการรักษาด้วยยาในโรงพยาบาล คือมีการสั่งใช้ยา การรับคำสั่ง การเบิกจ่ายยา การเตรียมยาและการบริหารยา ตลอดจนการตอบสนองต่อการใช้ยาของผู้ป่วยแต่ละราย จากการดำเนินงานบริหารผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจโดยเภสัชกรโดยตรง พบว่ามีผู้ป่วยแต่ละรายอาจพบปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาได้มากกว่า 1 ปัญหา ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงความถี่ของผู้ป่วยที่พบปัญหาและจำนวนปัญหาที่พบ

จำนวนปัญหาที่พบ ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหา	ร้อยละของผู้ป่วย
0	11	13.6
1 - 3	32	39.5
4 - 6	24	25.9
7 - 9	7	9.9
> 9	9	11.1
รวม	81	100

จากตารางที่ 8 จำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหาการใช้ยา มีจำนวนทั้งหมด 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.42 และไม่พบปัญหาจำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.6 ของผู้ป่วยที่ดูแล ผู้ป่วยที่พบปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยา 1 - 3 ปัญหา มีจำนวน 32 ราย หรือร้อยละ 39.5 ของผู้ป่วยที่เข้าโครงการทั้งหมด รองลงมา คือ 4 - 6 ปัญหา (จำนวน 24 รายหรือร้อยละ 25.9) และมีผู้ป่วยหนึ่งรายที่พบปัญหาการใช้ยาถึง 21 ปัญหา โดยผู้ป่วยดังกล่าวเป็นผู้สูงอายุและรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลนานกว่า 1 เดือน

ปัญหาที่เภสัชกรสามารถระบุได้ นำมาวิเคราะห์ได้ 3 ลักษณะคือ

- 3.1. จำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหาในแต่ละขั้นตอน (แสดงเป็นร้อยละของผู้ป่วยที่พบปัญหาในแต่ละขั้นตอน) ดังแสดงในตารางที่ 9 - 16
- 3.2. การเกิดปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยา (แสดงเป็นร้อยละของปัญหาที่พบเทียบกับจากจำนวนขนานยาที่ได้รับการดูแลโดยเภสัชกร) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 17
- 3.3. ระดับความสำคัญของปัญหาที่พบในแต่ละขั้นตอน

3.1 ผู้ป่วยที่พบปัญหาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการการรักษาด้วยยา

การที่ผู้ป่วยแต่ละรายมีปัญหาก็เกี่ยวกับการใช้ยามากกว่า 1 ปัญหานั้น เนื่องจากในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการรักษาด้วยยามีโอกาสเกิดปัญหาได้ทั้งสิ้น และพบว่าในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยาได้มากกว่า 1 ปัญหาได้เช่นกัน ดังแสดงในตารางที่ 9 - 16

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนความคลาดเคลื่อนจากการสั่งใช้ยาขณะอยู่

โรงพยาบาลตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนความคลาดเคลื่อนของการสั่งใช้ยา ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	52	64.20
1	9	11.11
2	7	8.64
3	7	8.64
4	4	4.9
5	2	2.5
รวม	81	100

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่งตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	49	60.5
1	9	11.1
2	2	2.5
3	16	19.8
4	2	2.5
5	2	2.5
7	1	1.2
รวม	81	100

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนความคลาดเคลื่อนจากการจ่ายยาตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	58	71.6
1	19	23.5
2	4	4.9
รวม	81	100

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนปัญหาความคลาดเคลื่อนในการบริหารยาตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	54	66.7
1	17	21.0
2	4	4.9
3	4	4.9
4	1	1.2
5	1	1.2
รวม	81	100

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนความคลาดเคลื่อนของการสั่งยากลับบ้านตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนปัญหาการสั่งยากลับบ้าน ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	69	85.19
1	8	9.9
2	3	3.7
3	1	1.2
รวม	81	100

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนครั้งที่แพทย์สั่งใช้ยาที่เกิดอันตรกิริยาตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนอันตรกิริยาที่พบ ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	55	67.9
1	16	19.8
2	6	7.4
3	2	2.5
4	1	1.2
6	1	1.2
รวม	81	100

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนอาการไม่พึงประสงค์ที่พบ ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วยที่พบอาการ	ร้อยละของผู้ป่วย
0	47	58.0
1	24	29.6
2	7	8.6
3	2	2.5
4	1	1.2
รวม	81	100

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนปัญหาเรื่องความร่วมมือในการบริหารยาระหว่างอยู่ใน
โรงพยาบาลตามจำนวนผู้ป่วย

จำนวนปัญหาความร่วมมือในการใช้ยา ในผู้ป่วยแต่ละราย	จำนวนผู้ป่วย	ร้อยละของผู้ป่วย
0	76	93.8
1	4	4.9
2	1	1.2
รวม	81	100

จากตารางที่ 10 ถึง 16 แสดงให้เห็นว่าในแต่ละขั้นตอนของการใช้ยา มีโอกาสเกิดปัญหาได้ทุกขั้นตอน และปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยแต่ละรายก็สามารถพบได้มากกว่า 1 ปัญหาอีกด้วย ผลดังกล่าวนี้ นับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเลือกดูแลผู้ป่วยบางขั้นตอน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาได้ทั้งหมด จึงเป็นการสนับสนุนแนวคิดในการบริหารผู้ป่วยในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาดังรูปแบบที่ได้กำหนดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม จำนวนและความสำคัญของปัญหาที่พบในแต่ละขั้นตอน ขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งต้องนำมาพิจารณาร่วมกันในการจัดกิจกรรมการดำเนินงานของเภสัชกรให้สอดคล้องต่อไป

สามารถสรุปอัตราการการเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาในผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลในแต่ละขั้นตอนของการรักษาด้วยยา ดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 สรุปจำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหาในแต่ละขั้นตอนของการใช้ยา

ประเภทของปัญหา	จำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหา (%)
1. ความคลาดเคลื่อนในการสั่งใช้ยาในโรงพยาบาล	29 (35.80)
2. ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง	32 (39.51)
3. ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา	23 (28.40)
4. ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา	27 (33.33)
5. ความคลาดเคลื่อนในการส่งยากลับบ้าน	12 (14.80)
6. ปัญหาการสั่งยาที่เกิดอันตราย	26 (32.10)
7. ปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา	34 (42.00)
8. ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยาในโรงพยาบาล	5 (6.10)
จำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหาทั้งหมด	70 ราย (86.4)

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าเภสัชกรสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในผู้ป่วยที่ดูแลทุกขั้นตอน และจะพบปัญหาในผู้ป่วยประมาณมากกว่าร้อยละ 30 ของผู้ป่วยทั้งหมดที่ดูแล ใกล้เคียงกันทุกขั้นตอน ยกเว้นการที่ผู้ป่วยใช้ยาด้วยตนเองขณะอยู่โรงพยาบาล ซึ่งจะพบปัญหาน้อยที่สุด แต่ไม่ว่าจะพบปัญหามากหรือน้อยก็ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ใช้กำหนดความจำเป็นของการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ ปัจจัยที่จำเป็นต้องพิจารณาคือประเภทหรือความสำคัญของปัญหา ตลอดจนโอกาสเสี่ยงของการเกิดผลเสียต่อผู้ป่วย ซึ่งจัดเป็นสิ่งที่ต้องให้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.2. ผลการสืบค้นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการใช้ยา โดยพิจารณาจากจำนวนขนานยาที่ได้รับการดูแลโดยเภสัชกรในแต่ละขั้นตอน

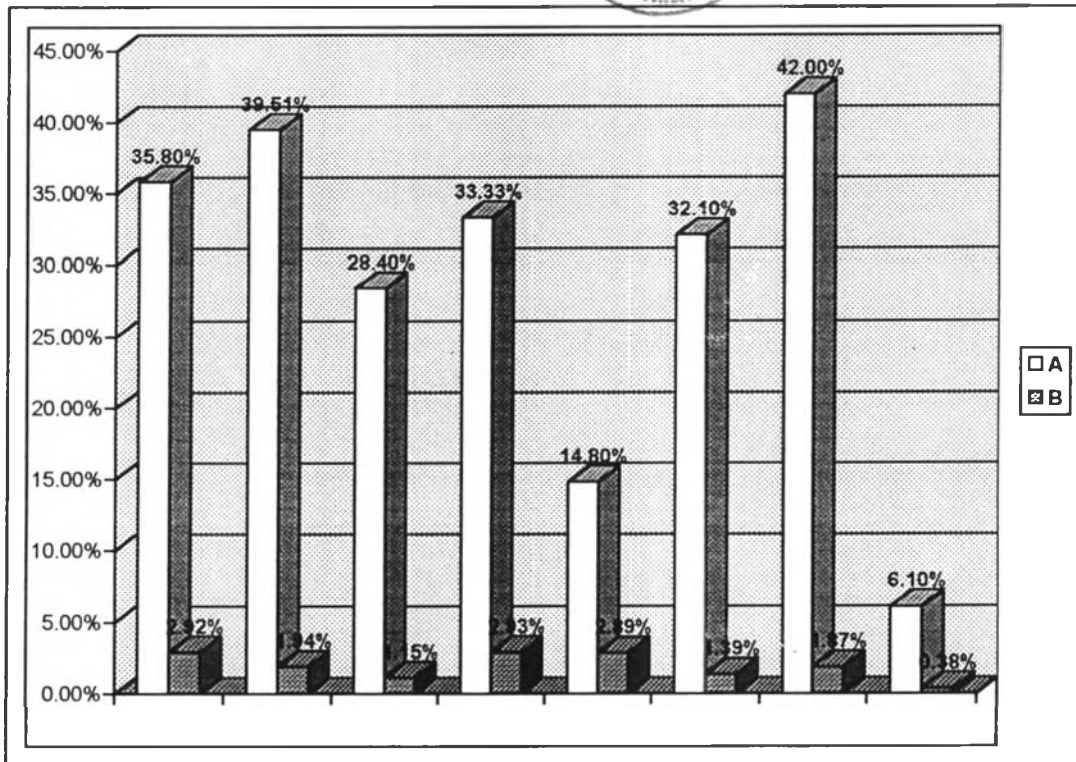
เมื่อนำปัญหาที่สามารถระบุได้มาคำนวณร้อยละของการเกิดปัญหาตามจำนวนขนานยาที่ได้รับการดูแลโดยเภสัชกร และแจกแจงตามลักษณะของปัญหาการใช้ยา สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ตารางสรุปอัตราการเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาตามขั้นตอนต่าง ๆ

ประเภทของปัญหา	จำนวนขนานยาที่ได้รับการดูแล	จำนวนปัญหาที่พบ (%)
1. ความคลาดเคลื่อนของการสั่งใช้ยา	2571	75 (2.92)
2. ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยากลับบ้าน	588	17 (2.89)
3. การสั่งยาที่เกิดอันตราย	3159	44 (1.39)
4. ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง		
4.1 ความคลาดเคลื่อนใน MAR	1877	39 (2.08)
4.2 ความคลาดเคลื่อนใน Card	1256	24 (1.91)
4.3 ความคลาดเคลื่อนใน Kardex	1308	23 (1.76)
รวม	4443	86 (1.94)
5. ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา	2338	27 (1.15)
6. ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา	1571	46 (2.93)
7. การเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา	2571	48 (1.87)
8. ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยา	1571	6 (0.38)
รวม	-	349 (100)

หมายเหตุ MAR หมายถึง Medication Administration Record

จากตารางที่ 17 และ 18 ซึ่งเป็นการแสดงอัตราการเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาในแต่ละขั้นตอน สามารถสรุปรวมได้ดังแผนภาพที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาตามจำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหา (A)
และตามจำนวนขนานยา (B)

- หมายเหตุ**
- 1 หมายถึง ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยา
  - 2 หมายถึง ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง
  - 3 หมายถึง ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา
  - 4 หมายถึง ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา
  - 5 หมายถึง ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน
  - 6 หมายถึง ปัญหาการเกิดอันตรกิริยาของยา
  - 7 หมายถึง ปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา
  - 8 หมายถึง ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วยขณะอยู่ในโรงพยาบาล

จากปัญหาการใช้ยาต่าง ๆ ที่เภสัชกรสามารถระบุได้ดังรายละเอียดในตารางที่ 17 และ ตารางที่ 18 สามารถแบ่งปัญหาตามแหล่งที่มาของปัญหาได้ดังนี้

1. ความคลาดเคลื่อนในการสั่งจ่าย

1.1 ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยาสำหรับผู้ป่วยที่รักษาในโรงพยาบาล

พบปัญหาจำนวน 75 ปัญหา (ร้อยละ 2.92 ของจำนวนขนานยาที่มีการสั่งใช้) ในผู้ป่วยจำนวน 29 ราย (ร้อยละ 35.8 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้าโครงการ) ซึ่งลักษณะปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการรักษา ได้แก่ ผู้ป่วยมีข้อบ่งชี้ที่ไม่ได้รับการรักษา การเลือกจ่ายยาไม่เหมาะสมกับภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วย ปัญหารองลงมาคือปัญหาทางด้านเภสัชกรรม เช่น การสั่งบริหารยาไม่เหมาะสมกับรูปแบบยาที่เลือกใช้ ปัญหาการไม่ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับผลการรักษาหรืออาการข้างเคียงของยา ปัญหาการเขียนด้วยลายมือที่อ่านยาก เป็นต้น สำหรับในส่วนของความคลาดเคลื่อนในแง่ของขนาดยา หรือความเหมาะสมในการเลือกจ่ายยากับโรคหลอดเลือดหัวใจ พบได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากโรงพยาบาลราชวิถีเป็นโรงเรียนแพทย์ ซึ่งมีการเรียนการสอน และมีการดูแลผู้ป่วยหลายระดับ ในส่วนของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจทุกรายจะได้รับการดูแลจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจ ซึ่งเป็นลักษณะตรวจสอบการสั่งยาของแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยทั่วไปประจำหอผู้ป่วย ทำให้ความคลาดเคลื่อนที่เกี่ยวกับการจ่ายยาอาจมีความแตกต่างกับโรงพยาบาลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่โรงเรียนแพทย์ได้ หรือแผนกอื่น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่ระบุได้ในครั้งนี้ อาจมีความแตกต่างจากการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งพบความคลาดเคลื่อนในการสั่งยาในโรงเรียนแพทย์ 3.13 ครั้ง ต่อการสั่งยา 1000 ขนาน (Lesar et al.,1990) ทั้งนี้อาจเนื่องจากความแตกต่างในด้านบุคลากร สิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อความคลาดเคลื่อนในการสั่งยา

1.2 ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน

พบปัญหาจำนวน 17 ปัญหาหรือคิดเป็นร้อยละ 2.89 ของจำนวนขนานยาที่สั่งสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน และมีผู้ป่วยที่พบปัญหาในขั้นตอนนี้จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.8 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้าโครงการ ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่พบเกิดจากการสั่งยาไม่ครบถ้วนตามที่ผู้ป่วยสมควรจะได้รับ ซึ่งจัดเป็นปัญหาที่สำคัญและต้องเร่งแก้ไขก่อนที่ผู้ป่วยจะได้รับยาและกลับออกจากโรงพยาบาล

1.3 ปัญหาการสั่งยาที่เกิดอันตราย

ซึ่งอาจเป็นอันตรายของยากับยา หรืออันตรายของยากับอาหาร ซึ่งสามารถระบุได้จำนวน 44 ปัญหาคิดเป็นร้อยละ 1.39 ของจำนวนขนานยาที่มีการสั่งใช้ ในผู้ป่วย 26 รายคิดเป็นร้อยละ 32.1 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้าโครงการ เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งพบประมาณร้อยละ 13.33 (พบอันตราย 1 ครั้ง ในผู้ป่วย 7.5 ราย , Manasse , 1989) พบว่าผลการศึกษาในครั้งนี้มีอัตราที่สูงกว่า ซึ่งอาจเกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และความสนใจในการเกิดอันตรายของยาในบุคลากรแต่ละแห่งต่างกัน

โดยสรุปสาเหตุของความคลาดเคลื่อนในการสั่งใช้ยาที่พบในครั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจาก

1.1. การมีแพทย์ผู้ดูแลหลายท่าน หรือหลายสาขา ซึ่งอาจทำให้มีโอกาสสั่งใช้ยาที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับภาวะโรคหรืออาการของผู้ป่วยในขณะนั้น

1.2. การที่แพทย์ไม่เห็นความสำคัญกับปัญหาบางลักษณะของผู้ป่วยที่มีความสำคัญทางคลินิกน้อย ทั้งนี้เนื่องจากแพทย์มีเวลาน้อย และต้องดูแลผู้ป่วยหลายรายในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 ซึ่งต้องดูแลผู้ป่วยจำนวนมาก และเป็นโรคที่หลากหลาย จึงอาจทำให้การเตรียมความพร้อมในการดูแลผู้ป่วยแต่ละรายได้ไม่เต็มที่ และอาจประกอบกับการที่แพทย์กลุ่มนี้ยังคงมีความรู้และประสบการณ์ น้อยกว่าแพทย์ในระดับอื่น โดยเฉพาะปัญหาการสั่งยาสำหรับผู้ป่วยกลับบ้าน ซึ่งเป็นหน้าที่ของแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 โดยตรง โดยไม่มีการตรวจสอบซ้ำจากแพทย์ในระดับสูงขึ้นไป จึงทำให้มีโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนได้ในอัตราที่ใกล้เคียงกับการสั่งใช้ยาที่มีการสั่งใช้ยาที่มีจำนวนขนานยามากกว่า

1.3. การที่แพทย์ โดยเฉพาะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจ มุ่งความสนใจในการรักษาโรคหรืออาการที่สำคัญของผู้ป่วยเป็นหลัก ดังนั้น จึงอาจทำให้ความสนใจกับปัญหาอื่น ๆ ลดลง และเกิดเป็นความคลาดเคลื่อนในการสั่งใช้ยาได้

1.4. อาจเกิดจากความไม่สนใจในปัญหาที่ยังไม่เกิดอาการทางคลินิก เช่น การเกิดอันตรายของยา ซึ่งแพทย์ส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ โดยเฉพาะการเกิดอันตรายที่ไม่มีผลทางคลินิกยืนยัน หรือไม่พบความผิดปกติใด ๆ

2. ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง

พบปัญหาในชั้นตอนนี้จำนวน 86 ปัญหา (ร้อยละ 1.94 ของจำนวนขนานยาที่สามารถสังเกตได้) ในผู้ป่วยจำนวน 32 ราย (ร้อยละ 39.51 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้าโครงการ) ซึ่งจัดเป็นชั้นตอนที่ผู้ป่วยเกิดปัญหามากเป็นอันดับ 2 ของทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนปัญหา พบว่าเป็นชั้นตอนที่พบปัญหาจำนวนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากในชั้นตอนการรับคำสั่งมีหลายชั้นตอน จึงทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีโอกาสเกิดปัญหาได้มากขึ้น นอกจากนี้ ความคลาดเคลื่อนในชั้นตอนนี้ หากเกิดขึ้นแล้ว ยังเป็นสาเหตุก่อให้เกิดปัญหาความคลาดเคลื่อนในชั้นตอนอื่นตามมา โดยเฉพาะความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา และยังส่งผลให้เกิดปัญหาหรือผลอันไม่พึงประสงค์จากการใช้ยากับผู้ป่วยได้อีกต่อไป รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าอาจต้องมีการศึกษาเฉพาะเพื่อแสดงปัญหาที่ชัดเจนขึ้น เพื่อกำหนดวิธีป้องกัน เนื่องจากแม้ว่ารูปแบบที่กำหนดให้เภสัชกรดำเนินการเช่นนี้จะพบปัญหาได้ แต่จะกินเวลาและไม่สามารถดูแลได้ครอบคลุมตลอดเวลา

โดยสรุปความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง จากการสังเกตอาจมีสาเหตุจาก

1. พยาบาลไม่มีความคุ้นเคยกับชื่อยาเท่าที่ควรทำให้เกิดการคัดลอกคำสั่งผิดพลาด
2. มีการคัดลอกคำสั่งหลายชั้นตอน และผู้ทำหน้าที่คัดลอกคำสั่งมีหลายคน ทำให้มีโอกาสเกิดความผิดพลาดจากการทำงานหลายชั้นตอนและเกิดจากความคลาดเคลื่อนส่วนบุคคลได้
3. การที่พยาบาลไม่ให้ความสำคัญกับการคัดลอกคำสั่งชื่อยา หรือการบันทึกการบริหารยาในแบบบันทึกการบริหารยา เนื่องจากเป็นส่วนที่พยาบาลเองไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ทำให้ละเอียดที่จะบันทึกตามขั้นตอนของการปฏิบัติงานจริงคือเซ็นชื่อเมื่อจัดยาให้ผู้ป่วยเรียบร้อยแล้ว จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคัดลอกคำสั่งและบันทึกการบริหารยาในส่วนนี้มากที่สุด
4. ความแตกต่างของประสบการณ์ ตลอดจนการขาดความรู้และทักษะที่เหมาะสม
5. การไม่ปฏิบัติตามระเบียบวิธีหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่กำหนด ทำให้มีการละเลยขั้นตอนบางขั้นตอนที่อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำงานได้

3. ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา

ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยาจากแผนกเภสัชกรรม พบปัญหาจำนวน 27 ปัญหา (ร้อยละ 1.15 ของจำนวนขนานยาที่สังเกต) ในผู้ป่วยจำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.4 ของจำนวน

ผู้ป่วยที่เข้าร่วมโครงการ เมื่อเปรียบเทียบกับรายงานการศึกษาที่เคยทำมาซึ่งพบอัตราการเกิดปัญหา ร้อยละ 2.5 ของจำนวนขนานยาที่ได้รับการดูแล (สัมมนา มูลสาร , 2537) ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้พบ อัตราการเกิดปัญหาน้อยกว่าการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเนื่องจากความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะยากลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจ ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม และอาจมีความแตกต่างในด้านสถานที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผลการศึกษาในแต่ละแห่งมีความต่างกัน

ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยาที่พบ ส่วนใหญ่เกิดจากการเขียนฉลากหรือของยาไม่ครบถ้วน ซึ่งในส่วนของผู้ป่วยที่รักษาในหอผู้ป่วย ข้อมูลบนซองหรือฉลากมักไม่มีความสำคัญนัก ยกเว้น ข้อมูลส่วนของชื่อยา ความแรง และชื่อผู้ป่วย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในส่วนนี้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาการไม่มีฉลากช่วยสำหรับยาที่ต้องการวิธีการบริหารเป็นพิเศษ และอีกปัญหาหนึ่งที่พบแต่ไม่บ่อยคือ ยาที่ค้างในรถจ่ายยาระบบหนึ่งหน่วย ซึ่งพยาบาลยังไม่ได้นำออกมาจัดให้ผู้ป่วย แต่มีการรับรถกลับก่อนโดยไม่มีการตรวจสอบยาที่ค้างในรถ จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาคือผู้ป่วยไม่ได้รับยาสาเหตุของการเกิดความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยาอาจเนื่องจากมีจำนวนเภสัชกรไม่เพียงพอ ในขณะที่มีจำนวนผู้ป่วยที่ต้องดูแลมาก จึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำงานได้

4. ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา

พบปัญหาในขั้นตอนนี้จำนวน 46 ปัญหา (เป็นร้อยละ 2.93 ของจำนวนขนานยาที่สังเกต) ในผู้ป่วยจำนวน 27 ราย (เป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้าโครงการ) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบอัตราการเกิดปัญหาที่พบตามจำนวนขนานยากับการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในช่วง 0.4 - 12.7 (Allan et al., 1990; Clifford et al., 1994) พบว่าอัตราการเกิดปัญหาที่พบค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากการสังเกตการบริหารยาสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย เภสัชกรไม่สามารถดูแลได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะยาที่แพทย์สั่งบริหารแบบวันเดียว หรือแบบทันที (Stat dose) หรือยาที่บริหารในมือผู้ป่วยหรือเด็ก นอกจากนี้ยาที่มีการสังเกตส่วนใหญ่เป็นยารับประทาน ในส่วนของยาฉีดและการเตรียมสารละลาย ปริมาณมากที่ให้ทางหลอดเลือดดำ จัดเป็นกลุ่มที่มีการสังเกตน้อย นอกจากนี้ การเลือกกลุ่มผู้ป่วยและกลุ่มยา อาจมีส่วนทำให้การพบความคลาดเคลื่อนในขั้นตอนนี้มีความแตกต่างกับการศึกษาอื่น ๆ จึงควรศึกษาเพื่อกำหนดวิธีป้องกันแก้ไขต่อไปเช่นเดียวกับความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง

โดยสรุปความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการบริหารยาอาจมีสาเหตุจาก

1. พยาบาลมีงานประจำวันมากมายหลายอย่าง และจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อการดูแลผู้ป่วยในหอผู้ป่วย ทำให้เกิดความผิดพลาดในการงาน โดยเฉพาะงานในส่วนที่พยาบาลไม่ชำนาญคือเรื่องการเบิกยา หรือการบริหารยา

2. การปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลในหอผู้ป่วย ซึ่งพบว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของความผิดพลาด โดยเฉพาะความผิดพลาดในการบริหารยา หรือการจัดยาสำหรับบริหารให้กับผู้ป่วย
3. การที่มียาเก็บในหอผู้ป่วย และมีการจัดเก็บยาไม่เป็นระเบียบ ทำให้มีการปะปนของยาเม็ดหลาย ๆ ชนิด ทำให้โอกาสของความผิดพลาดเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่ได้หยิบยาจากซองหรือช่องที่ใส่ยาของผู้ป่วยรายนั้น ๆ โดยตรง จึงเหมือนกับพยาบาลทำหน้าที่เบิกยา จ่ายยา และบริหารยาเองหมด โดยไม่มีการตรวจสอบชื่าก่อนจ่ายยาให้กับผู้ป่วยโดยเภสัชกร อีกทั้งมีโอกาสที่จะนำยาที่เก็บรักษาไม่เหมาะสมจนเสื่อมสภาพมาใช้โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้อีกด้วย
4. ความแตกต่างของประสบการณ์ ตลอดจนการขาดความรู้และทักษะที่เหมาะสม
5. การไม่ปฏิบัติตามระเบียบวิธีการหรือขั้นตอนที่กำหนด ทำให้มีการละเลยขั้นตอนบางขั้นตอนที่อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการเตรียมยา หรือการบริหารยาได้

5. ปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา

ปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาที่พบมีจำนวน 48 ปัญหา (ร้อยละ 1.87 ของจำนวนขนานยาที่มีการสั่งใช้) ในผู้ป่วยจำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 42 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่เข้าโครงการ ซึ่งจัดเป็นปัญหาที่พบในผู้ป่วยในอัตรามากที่สุด ซึ่งมีอัตราที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับการรายงานที่ผ่านมาคือพบผู้ป่วยเกิดปัญหาอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาร้อยละ 1 ถึง 44 (Koch , 1992) ทั้งนี้อาจเนื่องจากมีปัจจัยเสี่ยงหลายอย่างเช่น กลุ่มผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ การได้รับยาที่มีความซับซ้อนและเป็นการใช้ร่วมกันหลายขนาน สำหรับสาเหตุส่วนใหญ่ของการเกิดอาการไม่พึงประสงค์ที่พบ มักเกิดจากฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของยาเอง

6. ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วยระหว่างอยู่ในโรงพยาบาล

ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยาระหว่างที่ผู้ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล พบปัญหาจำนวน 6 ปัญหาคิดเป็นอัตราร้อยละ 0.38 ของจำนวนขนานยาที่สั่งเกิด ในผู้ป่วยจำนวน 5 ราย คิดเป็นอัตราร้อยละ 6.1 ของจำนวนผู้ป่วยทั้งหมดที่ได้เข้าโครงการ เมื่อเทียบกับขั้นตอนอื่นจะเป็นขั้นตอนที่พบปัญหาน้อย ทั้งนี้เนื่องจากมีบุคลากร คือพยาบาลเป็นผู้ดูแลการบริหารยาของผู้ป่วยที่รักษาในโรงพยาบาลเป็นส่วนใหญ่ มีบางกรณีเท่านั้นที่ผู้ป่วยต้องให้ยาเอง จึงอาจจะมีปัญหาบ้างคือผู้ป่วยไม่รับ

ประธานยาที่จัดไว้ให้ หรือมีการนำยาอื่น ๆ มารับประทานเอง ซึ่งเมื่อพบปัญหาและมีการให้คำแนะนำ และทำความเข้าใจกับผู้ป่วยเหล่านั้นแล้ว มีผลทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีในการบริหารยาและไม่พบปัญหาส่วนนี้ในผู้ป่วยเหล่านั้นในระหว่างที่อยู่ในโรงพยาบาลอีก

เมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาการใช้ยาด้วยตนเองที่บ้านของผู้ป่วย ปัญหาในขั้นตอนนี้จะมีอัตราการเกิดปัญหาน้อยกว่าที่พบจากการสัมภาษณ์อย่างชัดเจน คือจำนวนผู้ป่วยที่พบปัญหาการใช้ยาก่อนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลครั้งนี้คือ 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.67 ของจำนวนผู้ป่วยที่ดูแล

โดยสรุป ในการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา อัตราการเกิดปัญหาในแต่ละส่วนที่พบอาจมีความแตกต่างกับการศึกษาที่ผ่านมา และในบางส่วนอาจใกล้เคียงกัน อาจมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และมีผลต่อคุณภาพของการรักษาและบริการ ได้แก่

1. บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและรักษาผู้ป่วยโดยตรง ได้แก่ แพทย์ เภสัชกร พยาบาล นอกจากนี้ บุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและอาจมีผลโดยอ้อมต่อผลการรักษาด้วยยา ได้แก่ ผู้ผลิตยา รัฐ และตัวผู้ป่วยเอง มีผลทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านความรู้ ทักษะ วิธีการหรือแนวทางในการรักษา ประสบการณ์ทั้งในด้านวิชาการและการติดต่อประสานงานของแต่ละบุคคล ตลอดจนจำนวนบุคลากรผู้รับผิดชอบในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งมีผลทำให้คุณภาพในการดูแลรักษาผู้ป่วยแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปได้
2. ระเบียบแบบแผน นโยบาย และระบบงาน และเกณฑ์ในการชี้วัดผลการรักษา และการประเมินปัญหาของแต่ละโรงพยาบาลอาจมีความแตกต่างกัน
3. ปัจจัยในเรื่องกลุ่มผู้ป่วย ซึ่งแต่ละกลุ่มผู้ป่วยย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องของอายุ ความซับซ้อนของโรค หรือภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยแต่ละราย

อย่างไรก็ตามตัวเลขที่แสดงจำนวนปัญหาต่าง ๆ ตามขั้นตอนการรักษาด้วยยาหรือการตอบสนองต่อการใช้ยาของผู้ป่วยข้างต้นนั้น ยังมีความแตกต่างในด้านความสำคัญทางคลินิก ซึ่งจัดเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการประเมินปัญหาและตัดสินใจในการแก้ไขปัญหานั้นว่า ปัญหาใดที่ต้องรีบแก้ไขทันทีหรือในเวลาเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากมีความสำคัญทางคลินิกอย่างเด่นชัดต่อผู้ป่วย แต่ในบางปัญหาก็มีผลทางคลินิกต่อผู้ป่วยน้อย ซึ่งอาจรอการแก้ปัญหานั้นได้ถ้าไม่สามารถแก้ไขหรือให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในขณะนั้น ดังนั้นการประเมินความสำคัญของปัญหาที่พบอาจเป็นแนวทางในการจัดลำดับความสำคัญของงาน ในภาวะที่มีข้อจำกัดในด้านเวลาในการทำงาน หรือจำนวนบุคลากรต่อไปได้

3.3 ผลการประเมินความสำคัญของปัญหาที่พบในแต่ละขั้นตอนของการใช้ยา

ในการประเมินความสำคัญทางคลินิกของปัญหาที่เภสัชกรสามารถระบุได้ เมื่อได้ดำเนินงานบริหารการใช้ยา และสรุปปัญหาการใช้ยาในลักษณะต่าง ๆ ดังรายละเอียดตารางที่ 18 หน้า 64 นั้น เมื่อนำปัญหาที่พบไปทำการประเมินโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจจากโรงพยาบาลราชวิถี 3 ท่าน จากโรงพยาบาลรามธิบดี 4 ท่าน และจากโรงพยาบาลศิริราช 2 ท่าน โดยใช้แบบสอบถามตามภาคผนวก จ และในส่วนของปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาและปัญหาการเกิดอันตรกิริยาของยา เภสัชกรผู้ดำเนินงานบริหารผู้ป่วยในครั้งนี้เป็นผู้ประเมินโดยใช้แนวทางของ Naranjo's Algorithm และ Tatro (Tatro ,1990) โดยมีระดับของความสำคัญของปัญหา 5 ระดับดังนี้

ระดับที่ 0 หมายถึง ไม่มีความสำคัญทางคลินิก

ระดับที่ 1 หมายถึง ไม่ได้ผลการรักษาตามคาดแต่ไม่เกิดผลเสียต่อร่างกายของผู้ป่วย

ระดับที่ 2 หมายถึง ทำให้การควบคุมโรคหรือความร่วมมือในการใช้ยาลดลง

ระดับที่ 3 หมายถึง อาจมีผลทำให้เกิดการทำลายอวัยวะที่สำคัญ

ระดับที่ 4 หมายถึง ทำให้เป็นอันตรายต่อชีวิตของผู้ป่วย

ซึ่งสามารถสรุปผลในส่วนความสำคัญทางคลินิกของปัญหาต่าง ๆ ตามขั้นตอนของกระบวนการใช้ยา หรือประเภทของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา ได้ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 แสดงระดับความสำคัญของปัญหาตามประเภทของปัญหา

ประเภทของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา	จำนวนปัญหา (%)				
	ระดับที่ 0	ระดับที่ 1	ระดับที่ 2	ระดับที่ 3	ระดับที่ 4
1. ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยา	5 (1.43)	17(4.87)	39(11.17)	14 (4.01)	0
2. ความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง	6 (1.72)	34(9.74)	33(9.46)	7 (2.01)	6 (1.72)
3. ความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยา	12(3.44)	3 (0.86)	6 (1.72)	6 (1.72)	0
4. ความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา	1 (0.29)	19(5.44)	20(5.73)	1 (0.29)	5 (1.43)
5. ความคลาดเคลื่อนในการสั่งยากลับบ้าน	1 (0.29)	8 (2.29)	4 (1.15)	4 (1.15)	0
6. ปัญหาการเกิดอันตรกิริยาของยา	7 (2.01)	18(5.16)	3 (0.86)	11 (3.15)	5 (1.43)
7. ปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา	3 (0.86)	5 (1.43)	21(6.02)	13 (3.72)	6 (1.72)
8. ปัญหาความร่วมมือในการใช้ยาระหว่างที่ผู้ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล	0	2 (0.57)	4 (1.15)	0	0
รวม 349 ปัญหา	35 (10.03)	106 (30.37)	130 (37.25)	56 (16.05)	22 (6.30)

หมายเหตุ ระดับที่ 0 หมายถึง ไม่มีความสำคัญทางคลินิก
 ระดับที่ 1 หมายถึง ไม่ได้ผลการรักษาตามคาดแต่ไม่เกิดผลเสียต่อร่างกายของผู้ป่วย
 ระดับที่ 2 หมายถึง ทำให้การควบคุมโรคหรือความร่วมมือในการใช้ยาลดลง
 ระดับที่ 3 หมายถึง อาจมีผลทำให้เกิดการทำลายอวัยวะที่สำคัญ
 ระดับที่ 4 หมายถึง ทำให้เป็นอันตรายต่อชีวิตของผู้ป่วย

จากตารางจะเห็นได้ว่าปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่มีความสำคัญทางคลินิกตั้งแต่ระดับที่ไม่ได้ผลตามคาดแต่ไม่เกิดผลเสียต่อผู้ป่วย ไปจนถึงปัญหาที่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต (รวมประมาณร้อยละ 90) โดยเป็นปัญหาที่ทำให้การควบคุมโรคหรือความร่วมมือในการใช้ยาลดลงมากที่สุดคือร้อยละ 37.25 รองลงมาคือปัญหาที่ไม่ได้ผลตามคาดแต่ไม่เกิดผลเสียต่อร่างกายผู้ป่วยคือร้อยละ 30.37 และปัญหาที่มีผลเสียต่อผู้ป่วยอย่างชัดเจนคือมีผลทำลายอวัยวะของผู้ป่วยหรือเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต คือร้อยละ 22.35

สำหรับปัญหาที่มีผลเสียต่อผู้ป่วยอย่างชัดเจนคือปัญหาที่อาจมีผลทำลายอวัยวะของผู้ป่วย หรือเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตนั้น พบว่าปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด คือ 19 ปัญหา หรือร้อยละ 5.44 ทั้งนี้เนื่องจากผู้ป่วยเหล่านี้มีปัจจัยเสี่ยงหลายอย่างที่เสริมให้มีโอกาสเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ส่วนปัญหาที่พบรองลงมาคือปัญหาการเกิดอันตรกิริยาของยา คือ 16 ปัญหา หรือร้อยละ 4.58 นอกจากนั้น เป็นปัญหาความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง หรือการคัดลอกคำสั่งผิด และความคลาดเคลื่อนในการบริหารยา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องการจัดยาผิดขนาดให้ผู้ป่วยรับประทาน และการลืมจัดยาเป็นบางมื้อให้กับผู้ป่วย ซึ่งมีอาจผลทำให้เกิดผลเสียที่เป็นอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของผู้ป่วยได้

4. ผลการดำเนินงานหลังพบปัญหา

จากปัญหาต่าง ๆ ในกระบวนการการรักษาด้วยยาดังแสดงในข้อ 3 นั้น สามารถแบ่งปัญหาที่พบได้เป็น 2 ส่วนคือ

4.1. ปัญหาที่พบโดยการรักษาในระบบเดิม หมายถึงปัญหาซึ่งเภสัชกรผู้ปฏิบัติงานสามารถระบุปัญหานั้นและบันทึกไว้แต่ไม่ได้มีส่วนในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องในการดูแลผู้ป่วยก็พบและดำเนินการอยู่แล้ว โดยเป็นปัญหาที่แพทย์เป็นผู้ดำเนินการแก้ไข 44 ปัญหา และพยาบาลดำเนินการแก้ไข 1 ปัญหา

4.2. ปัญหาที่พบเมื่อมีเภสัชกรเข้าไปดูแลด้านการใช้ยาของผู้ป่วยโดยตรง ตามกิจกรรมที่กำหนดขึ้นใหม่ก็สามารถพบปัญหาได้อีกจำนวน 304 ปัญหา

ดังนั้น ในส่วนของผลการดำเนินงานด้านการบริหารผู้ป่วยตามรูปแบบที่กำหนดขึ้นนั้น จะกล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาในส่วนที่เภสัชกรเป็นผู้จัดการกับปัญหานั้น ๆ หรือเป็นผลการดำเนินงานโดยระบบใหม่ เมื่อนำปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ในด้านการทำงานกับปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาที่เภสัชกรสามารถระบุได้ แบ่งได้เป็น

- 4.2.1. การดำเนินการกับปัญหาที่สามารถระบุได้โดยเภสัชกร ในรูปแบบการบริหารผู้
ใช้ยา
- 4.2.2. การดำเนินงานในด้านการป้องกันแก้ไขหรือเฝ้าระวังผลเสียที่อาจเกิดกับผู้-
ป่วยจากปัญหาที่สามารถระบุได้โดยเภสัชกร
- 4.2.3. การประเมินความสำคัญของผลการจัดการกับปัญหาที่สามารถระบุได้

4.2.1 การดำเนินการกับปัญหาที่สามารถระบุได้

เมื่อพบปัญหาเภสัชกรจะดำเนินการเพื่อให้มีการแก้ไขหรือป้องกันผลเสียที่อาจเกิดกับผู้ป่วยจากปัญหาการใช้ยาทั้ง 304 ปัญหา สามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

ก) ปัญหาที่ไม่สามารถประสานงานได้ จำนวน 3 ปัญหา จัดเป็นปัญหาที่เภสัชกรผู้ดูแลผู้ป่วยดำเนินการโดยการติดตามและเฝ้าระวังผลเสียที่อาจเกิดกับผู้ป่วยต่อไป

ข) ปัญหาที่เภสัชกรผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการ หรือประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องได้ จำนวน 301 ปัญหา แบ่งได้เป็น

❖ ดำเนินการแก้ไขหรือติดตามปัญหาโดยเภสัชกรเอง จำนวน 44 ปัญหา ได้แก่ ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการจ่ายยาในส่วนของกรเขียนฉลากยา จำนวน 24 ปัญหา ปัญหาการเกิดอันตรายของยา จำนวน 15 ปัญหา และปัญหาการไม่สั่งจ่ายยาในกรณีที่มีข้อบ่งชี้ที่ไม่ชัดเจน 5 ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่เภสัชกรได้ติดตามผลต่อไปด้วยตนเอง

❖ ดำเนินการโดยการประสานงานกับบุคลากรผู้เกี่ยวข้องในการดูแลผู้ป่วย จำนวน 257 ปัญหา โดยมีระดับการยอมรับการประสานงานและข้อเสนอแนะจากเภสัชกรจากผู้เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 3 ระดับได้ดังนี้

ระดับที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงตามข้อเสนอของเภสัชกร

ระดับที่ 2 ไม่ยอมรับข้อเสนอเภสัชกร และมีการอธิบายเหตุผลที่ยอมรับได้

ระดับที่ 3 การไม่ยอมรับข้อเสนอของเภสัชกร และไม่มีการอธิบายเหตุผล

ในส่วนของรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของปัญหาที่ดำเนินการประสานงานโดยเภสัชกร และระดับการยอมรับข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง ได้แสดงรายละเอียดในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 การจัดระดับการยอมรับปัญหาของผู้เกี่ยวข้องตามประเภทของปัญหาตาม
ขั้นตอนการใช้ยาที่แก้ไขโดยการประสานงานของเภสัชกร

ประเภทของข้อเสนอนะ	จำนวนปัญหา (%)			
	จำนวน ปัญหารวม	ระดับการ ยอมรับ 1	ระดับการ ยอมรับ 2	ระดับการ ยอมรับ 3
1. ข้อเสนอกับการสั่ง ใช้ยา				
1.1. Therapeutic-related	43	36 (83.72)	5 (11.63)	2 (4.65)
1.2. Pharmaceutic-related	11	8 (72.72)	2 (18.18)	1 (9.09)
1.3. Duplicated/Deleted order	10	7 (70.00)	3 (30.00)	-
1.4. Others	5	5 (100.00)	-	-
2. Transcription-related	86	80 (93.02)	3 (3.49)	3 (3.49)
3. Dispensing-related	3	3 (100)	-	-
4. Administration-related	42	38 (90.48)	1 (2.38)	3 (7.14)
5. D/C medication-related	14	9 (64.29)	3 (21.43)	2 (14.29)
6. Drug interaction-related	24	17 (70.83)	6 (25.00)	1 (4.17)
7. ADR-related	13	8 (61.54)	5 (38.46)	-
8. Compliance-related	6	4 (66.67)	2 (33.33)	-
Total	257	215 (83.66)	30 (11.67)	12 (4.67)

หมายเหตุ ระดับการยอมรับ 1 หมายถึง มีการเปลี่ยนแปลงตามข้อเสนอของเภสัชกร
ระดับการยอมรับ 2 หมายถึง ไม่ยอมรับข้อเสนอเภสัชกร และมีการอธิบายเหตุผล
ระดับการยอมรับ 3 หมายถึง ไม่ยอมรับข้อเสนอของเภสัชกร และไม่มีการอธิบายเหตุผล
D/C = Discharge , ADR = Adverse Drug Reactions

จากตารางที่ 20 พบว่าส่วนใหญ่ยอมรับข้อเสนอนะของเภสัชกร คือร้อยละ 83 ซึ่งใกล้เคียงกับผลการปฏิบัติงานของเภสัชกรในต่างประเทศที่มีระดับการยอมรับข้อเสนอนะของเภสัชกรที่ประมาณ ร้อยละ 80 ถึงร้อยละ 96 (Mason ,et al., 1994: Slaughter ,et al.,1994) และมีปัญหาที่ไม่ได้รับการยอมรับ 42 ปัญหา แบ่งเป็นไม่ยอมรับแต่ให้คำอธิบาย 30 ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 11.67 และไม่ยอมรับและไม่ให้คำอธิบาย 12 ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 4.67 ของจำนวนปัญหาที่มีการประสานงานสาเหตุที่แพทย์ไม่ยอมรับโดยไม่มีคำอธิบาย เนื่องจากขณะนั้นไม่สามารถตามแพทย์ผู้สั่งยาโดยตรงพบ

และแพทย์ท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของไข้โดยตรงจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากระบบการทำงานที่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับงานของผู้อื่น ทำให้ปัญหาที่พบแม้แพทย์ท่านอื่นอาจเห็นด้วย แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และลักษณะปัญหาเป็นปัญหาที่ไม่เร่งด่วน จึงทำให้แพทย์ท่านอื่น ๆ เลือกที่จะไม่เปลี่ยนแปลงการใช้นั้น ๆ

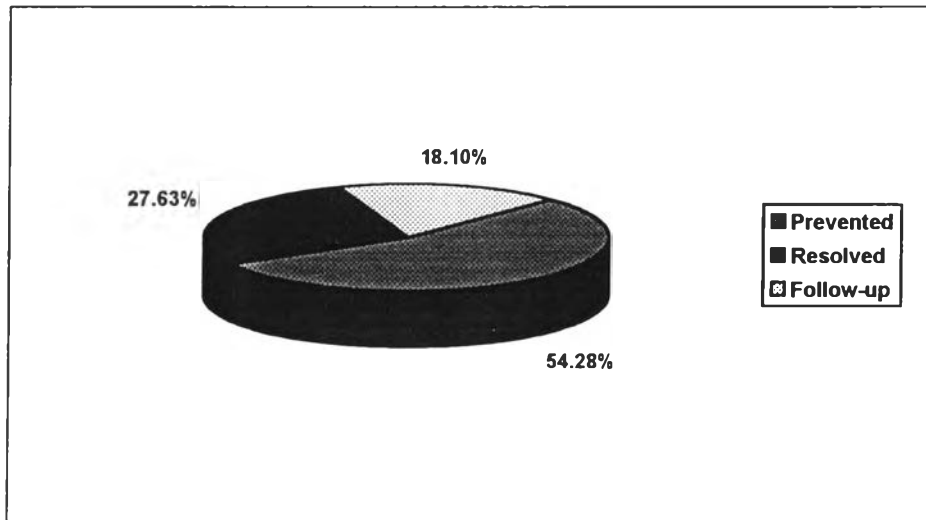
และในส่วนของพยาบาล เมื่อมีการชี้ปัญหาในส่วนของ การคัดลอกคำสั่งผิด หรือการไม่จัดยาให้ผู้ป่วยรับประทาน บางครั้งอาจไม่มีการแก้ไขโดยตรง ซึ่งส่วนนี้เภสัชกรผู้ปฏิบัติได้ ชี้ปัญหาและอธิบายให้แพทย์ผู้ดูแลต่อไป ปัญหานั้น ๆ จึงได้รับการแก้ไขหรือป้องกัน ซึ่งสาเหตุของการไม่ยอมรับปัญหาที่เภสัชกรพบของพยาบาลอาจเกิดจากการที่พยาบาลมีงานยุ่งมากทำให้ดูแลผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง หรืออาจเกิดจากพยาบาลผู้นั้นไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และอาจประกอบกับความไม่รู้หรือไม่ตระหนักในความสำคัญของผลของความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น จึงไม่ให้ความสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นเท่าที่ควร

4.2.2 การดำเนินงานในการป้องกันแก้ไขหรือเฝ้าระวังผลเสียต่อผู้ป่วยจากปัญหาที่สามารถระบุได้

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เภสัชกรสามารถระบุจากการปฏิบัติงานด้าน การบริหารผู้ป่วยตามระบบใหม่ทั้งหมด 304 ปัญหาดังรายละเอียดในข้อ 4.2.1 นั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ในด้านของผลการดำเนินงานต่อผู้ป่วย พบว่า ปัญหาที่ได้รับการแก้ไขมีทั้งหมด 249 ปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากในทางปฏิบัติที่ผ่านมา เป็นลักษณะการดำเนินการเชิงรับ คือมีการพบปัญหาก่อนจึงได้ดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น และมีปัญหาส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาที่ยังไม่มีเหตุผลพอที่จะแก้ไข จึงจัดเป็นปัญหาที่มีการติดตามเฝ้าระวัง จำนวน 55 ปัญหา โดยสรุปในส่วนของผลในการดำเนินการกับปัญหาที่สามารถระบุได้ 304 ปัญหานั้น แบ่งได้เป็น

1. การช่วยป้องกันก่อนเกิดผลเสียหรืออันตรายต่อร่างกายผู้ป่วยได้ จำนวน 165 ปัญหา (ร้อยละ 54.28)
2. การแก้ไขปัญหาที่เกิดผลเสียกับผู้ป่วยไปแล้ว เป็นการช่วยลดผลเสียหรืออันตรายที่อาจเกิดกับผู้ป่วยมากขึ้น มีจำนวน 84 ปัญหา (ร้อยละ 27.63)
3. ปัญหาที่ยังต้องมีการติดตามผล เนื่องจากยังไม่มีผลเสียที่ชัดเจน หรือไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะมีการแก้ไข จำนวน 55 ปัญหา (ร้อยละ 18.10)

ผลการดำเนินการแก้ไขป้องกัน หรือติดตามเฝ้าระวังปัญหาที่สามารถระบุได้ สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังภาพที่ 5

แผนภูมิที่ 5 แสดงผลการดำเนินงานในด้านการแก้ไข ป้องกัน หรือติดตามปัญหา ที่เกี่ยวกับการใช้ยาในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจ

ผลการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น สามารถแสดงรายละเอียดตามประเภทของปัญหา หรือตามขั้นตอนของกระบวนการรักษาด้วยยา ในตารางที่ 21

ตารางที่ 21 แสดงผลการจัดการกับปัญหาที่เภสัชกรสามารถระบุได้ต่อผู้ป่วย

ประเภทของปัญหา	จำนวนปัญหา (%)		
	ปัญหาที่ป้องกันได้	ปัญหาที่แก้ไขได้	ปัญหาที่ต้องติดตามต่อไป
1. Therapeutic-related	21 (6.91)	16 (5.26)	7 (2.30)
2. Pharmaceutic-related	6 (1.97)	3 (0.99)	3 (0.99)
3. Duplicated/deleted order	5 (1.64)	2 (0.66)	3 (0.99)
4. Others	4 (1.32)	1 (0.33)	0
5. Transcription-related	70 (23.03)	16 (5.26)	0
6. Dispensing-related	14 (4.61)	13 (4.28)	0
7. Adm.related	25 (8.22)	14 (4.61)	6 (1.97)
8. D/C medication-related	9 (2.96)	0	8 (2.63)
9. Drug interaction-related	7 (2.30)	10 (3.29)	22 (7.24)
10. ADR-related	0	9 (2.96)	4 (1.32)
11. Compliance-related	4 (1.32)	0	2 (0.66)
รวม	165 (54.28)	84 (27.63)	55 (18.10)

หมายเหตุ Adm. = Administration , D/C = Discharge , ADR = Adverse Drug Reactions

จากผลการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาที่เภสัชกรสามารถระบุได้ จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการดำเนินงานตามรูปแบบใหม่ที่กำหนดขึ้นโดยเภสัชกร สามารถป้องกันผลเสียต่อผู้ป่วยได้ประมาณร้อยละ 54 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาความคลาดเคลื่อนในการรับคำสั่ง คือเกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นแล้ว และเมื่อเภสัชกรพบปัญหาดังกล่าว ได้มีการติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้สามารถป้องกันผลเสียที่อาจเกิดกับผู้ป่วยต่อไป และปัญหาที่สามารถแก้ไขผลเสียที่เกิดกับผู้ป่วยได้ประมาณร้อยละ 27 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาความคลาดเคลื่อนในการสั่งใช้ยาและการรับคำสั่ง คือได้เกิดปัญหากับผู้ป่วยขึ้นแล้ว และเมื่อเภสัชกรผู้ดูแลด้านการใช้ยาได้พบปัญหาดังกล่าว และมีการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง ทำให้มีผลช่วยแก้ไขผลเสียที่ได้เกิดกับผู้ป่วย และมีปัญหาที่ต้องติดตามเฝ้าระวังต่อไปประมาณร้อยละ 18 ของปัญหาที่เภสัชกรผู้ทำหน้าที่บริบาลผู้ป่วยสามารถระบุได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาการเฝ้าระวังและติดตามการเกิดอันตรกิริยาของยาซึ่งมักไม่มีอาการแสดงทางคลินิกที่ชัดเจน หรือไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนระหว่างอาการของโรคที่ผู้ป่วยเป็นหรือผลจากการใช้ยา

จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการแก้ไขหรือป้องกันความคลาดเคลื่อนหรือผลเสียจากการใช้ยาโดยมีผู้ให้ความสนใจติดตามปัญหาอย่างใกล้ชิด และประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จะทำให้ช่วยลดหรือป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากการใช้ยาได้ในทุก ๆ ขั้นตอนของการใช้ยาได้

4.2.3. การประเมินความสำคัญของผลการดำเนินการกับปัญหาที่ระบุได้โดยเภสัชกร ในการบริหารผู้ใช้ยา

จากผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำนวน 304 ปัญหา เมื่อนำมาประเมินความสำคัญของผลการดำเนินงานเหล่านั้น สามารถประเมินความสำคัญทางคลินิกของปัญหาเหล่านั้น โดยแยกตามกลุ่มของการป้องกันแก้ไขหรือติดตามเฝ้าระวัง สามารถแสดงผลได้ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 สรุปความสำคัญของผลการดูแลผู้ป่วยเมื่อเกิดความคลาดเคลื่อนจากการใช้ยา

ระดับความสำคัญ	จำนวนปัญหา (%)			รวม
	Prevented DRP	Resolved DRP	Follow - up DRP	
0	7 (2.30)	17 (5.59)	11 (3.62)	35 (11.51)
1	49 (16.12)	17 (5.59)	26 (8.55)	95 (31.25)
2	75 (24.67)	37 (12.17)	12 (3.95)	124 (40.79)
3	27 (8.88)	2 (0.66)	5 (1.64)	34 (11.18)
4	7 (2.30)	11 (3.62)	1 (0.33)	22 (7.24)
รวม	165 (54.28)	84 (27.63)	55 (18.09)	304 (100)

หมายเหตุ ระดับที่ 0 หมายถึง ไม่มีความสำคัญทางคลินิก

ระดับที่ 1 หมายถึง ไม่ได้ผลการรักษาตามคาดแต่ไม่เกิดผลเสียต่อร่างกายของผู้ป่วย

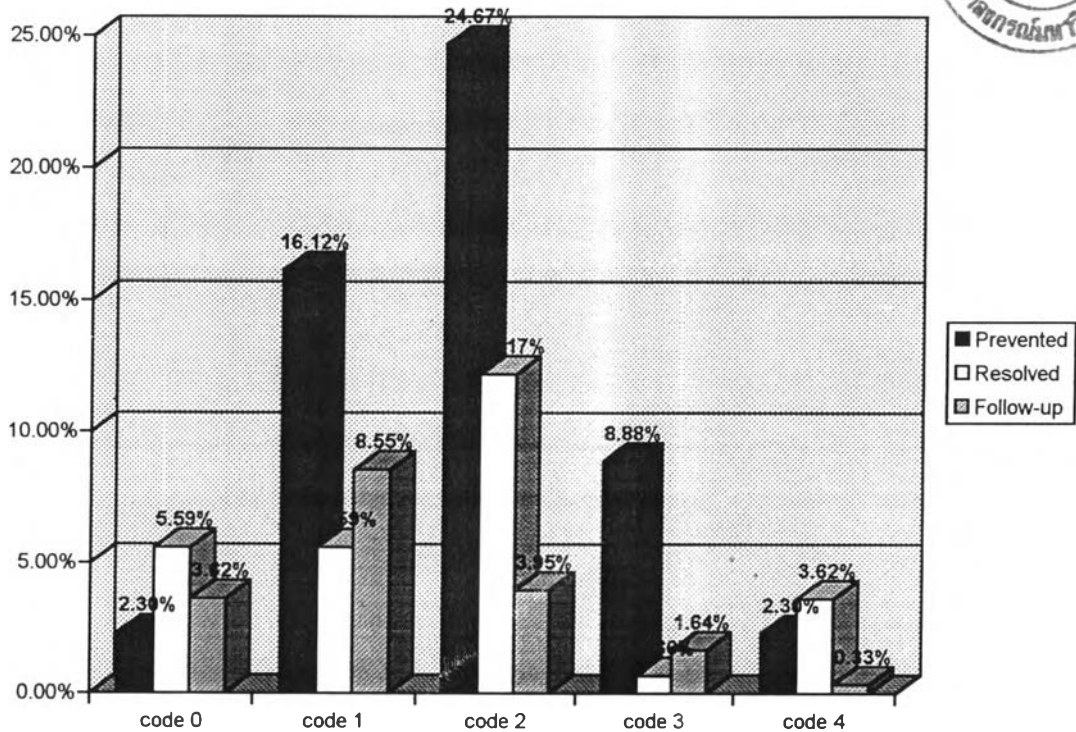
ระดับที่ 2 หมายถึง ทำให้การควบคุมโรคหรือความร่วมมือในการใช้ยาลดลง

ระดับที่ 3 หมายถึง อาจมีผลทำให้เกิดการทำลายอวัยวะที่สำคัญ

ระดับที่ 4 หมายถึง ทำให้เป็นอันตรายต่อชีวิตของผู้ป่วย

DRP = Drug - Related Problems

จากตาราง สามารถสรุปข้อมูลดังกล่าวเป็นแผนภูมิได้ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แสดงจำนวนปัญหาที่ได้รับการแก้ไขและความสำคัญทางคลินิก

ผลการแก้ไขปัญหาต่อผู้ป่วยในด้านความสำคัญทางคลินิกดังตารางที่ 22 สรุปได้ว่า ปัญหาที่สามารถจัดการได้ คือมีผลช่วยลดผลเสียหรือป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับร่างกายผู้ป่วย ส่วนใหญ่มีความสำคัญทางคลินิกตั้งแต่ระดับที่ไม่ได้ผลตามคาดแต่ไม่เกิดผลเสียกับร่างกายผู้ป่วย จนถึงระดับที่มีอันตรายต่ออวัยวะที่สำคัญและต่อชีวิตผู้ป่วย คือประมาณร้อยละ 90 ของปัญหาทั้งหมด เป็นการแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่เภสัชกรผู้ดูแลผู้ป่วยดำเนินการ เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อผู้ป่วย และเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่า การที่มีเภสัชกรช่วยดูแลผู้ป่วยในด้านที่เกี่ยวกับการใช้ยานั้น จะช่วยเพิ่มคุณภาพในการรักษาและช่วยป้องกันหรือลดผลเสียที่เกิดกับผู้ป่วยได้ นอกจากนี้ ในส่วนของปัญหาที่ได้รับการระบุ แต่จัดเป็นปัญหาที่มีความสำคัญน้อยต่อร่างกายผู้ป่วย หรือไม่มีความสำคัญในทางคลินิกที่ชัดเจน แต่อาจมีผลในด้านเศรษฐกิจ หรือค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของผู้ป่วย และควรศึกษาและประเมินผลในส่วนนี้ให้ชัดเจนต่อไป

5. ผลการติดตามสัมภาษณ์ผู้ป่วยที่มารับการรักษาตามนัดหลังออกจากโรงพยาบาล

จากการติดตามผู้ป่วยที่มารับการตรวจรักษาตามแพทย์นัดหลังออกจากโรงพยาบาล พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถติดตามผู้ป่วยได้ทุกราย ดังสรุปในตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ผลการติดตามสัมภาษณ์ผู้ป่วยที่มารับการรักษาตามนัดหลังออกจากโรงพยาบาล

ผลการติดตามสัมภาษณ์ผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วย (%)
1. สามารถติดตามสัมภาษณ์ได้	38 (46.91)
2. ไม่สามารถติดตามได้ โดยมีสาเหตุจาก	
2.1 แพทย์นัดผู้ป่วยที่ตึกผู้ป่วยนอก (ไม่ใช่ตึกอายุรกรรม)	18 (22.22)
2.2 นัดผู้ป่วยที่แผนกศัลยกรรมหัวใจ	14 (17.28)
2.3 ผู้ป่วยเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลก่อนวันนัด	6 (7.41)
2.4 ผู้ป่วยเสียชีวิต	3 (3.70)
2.5 ส่งต่อต่างจังหวัด	1 (1.23)
2.6 ผู้ป่วยไม่มารับยาที่ห้องยาอายุรกรรม	1 (1.23)
รวมผู้ป่วยที่ไม่สามารถติดตามสัมภาษณ์ได้	43 (53.09)
รวม	81 (100)

จากตารางที่ 23 พบว่าอุปสรรคสำคัญของการติดตามผลการใช้ยาในผู้ป่วยที่มารับการตรวจรักษาหลังออกจากโรงพยาบาล คือการที่แพทย์นัดผู้ป่วยมาตรวจหลายแห่ง และมีการส่งต่อผู้ป่วยไปรักษาต่อที่แผนกอื่น ทำให้ไม่สามารถติดตามผู้ป่วยได้ทุกราย

ในส่วนของผู้ป่วยที่สามารถติดตามผลการใช้ยาได้ คือ 38 ราย (ร้อยละ 46.91) พบว่าผู้ป่วยยังคงมีปัญหาก็เกี่ยวกับการใช้ยา โดยในผู้ป่วยกลุ่มนี้มีปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาด้วยตนเองก่อนเข้ารับการรักษาในครั้งนี้ จำนวน 17 ปัญหา และเมื่อมีการให้คำแนะนำกับผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน และสัมภาษณ์ผู้ป่วยอีกครั้งเมื่อมารับการตรวจรักษาตามแพทย์นัดครั้งแรก พบว่าบางส่วนยังคงมีปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้ยาด้วยตนเอง และพบปัญหาในส่วนดังกล่าว 6 ปัญหา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องการลืมรับประทานยาของผู้ป่วย ซึ่งได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมกับญาติผู้ดูแล และแนะนำวิธีปฏิบัติเมื่อลืมรับประทานยาต่อไป นอกเหนือจากปัญหาเรื่องการบริหารยาด้วยตนเองของผู้ป่วยแล้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องยา และการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโรคของผู้ป่วย พบว่าผู้ป่วยมีความรู้เกี่ยวกับส่วนที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมากขึ้น โดยพบว่าผู้ป่วยยังคงขาดความรู้เรื่องการใช้ยา

อย่างเหมาะสมจำนวน 26 ปัญหา และขาดความรู้เรื่องโรคหรือการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง 32 ปัญหา เมื่อเทียบกับก่อนให้คำแนะนำกับผู้ป่วย (ตารางที่ 7) จะเห็นได้ว่า ผู้ป่วยสามารถตอบคำถามเรื่องความรู้ต่าง ๆ ตามหัวข้อที่กำหนดได้มากขึ้นอย่างชัดเจน

จากการสืบค้นปัญหาของผู้ป่วยที่เกิดก่อนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ดังตารางที่ 6 และ ตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่า ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา ซึ่งหมายความรวมทั้งยาที่แพทย์สั่ง หรือยาที่ผู้ป่วยซื้อรับประทานเอง และส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องยา แต่มีความเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อสภาวะของโรค หรืออาการของผู้ป่วย

สาเหตุหลักของปัญหาเหล่านี้ ได้แก่ความไม่รู้ของผู้ป่วยเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา เช่น วิธีการปฏิบัติเมื่อลืมรับประทานยา หรือ อาการไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับการใช้ยา หรือการซื้อยาอื่น ๆ รับประทานเองโดยไม่ปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกร ซึ่งปัญหาเหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุทำให้การรักษาไม่ได้ผล หรือเกิดผลข้างเคียงจากการใช้ยา หรือเกิดอันตรกิริยาระหว่างยาได้ นอกจากนี้ปัญหาที่จัดเป็นปัจจัยเสริมของสภาวะโรคหรืออาการของผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความไม่เข้าใจหรือความไม่มีความรู้เรื่องโรค หรือวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันให้เหมาะสม ทำให้การควบคุมอาการหรือโรค ทำได้ไม่เต็มที่ หรือไม่ได้ผลเท่าที่ควร ซึ่งจัดเป็นปัญหาอีกส่วนหนึ่งที่ควรให้ความสนใจและแก้ไข

เมื่อได้มีการให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยทั้งในเรื่องการใช้ยาอย่างถูกต้อง หรือความรู้เกี่ยวกับโรค การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีผลต่อสภาวะของโรคเช่น การรับประทานอาหารให้เหมาะสม การเลิกสูบบุหรี่ หรือการยอมรับปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดอารมณ์เครียด โดยชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดที่จัดเป็นสาเหตุร่วมของความรุนแรงของโรค ซึ่งเมื่อได้มีการติดตามสัมภาษณ์ผู้ป่วยที่มารับการตรวจรักษาตามนัดหลังจากโรงพยาบาล พบว่าผู้ป่วยมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากจำนวนปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ลดลงอย่างเด่นชัด จึงพอจะสรุปได้ว่า การให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และจะได้รับความร่วมมือในการรักษามากขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การควบคุมอาการหรือโรคเป็นไปได้ดียิ่งขึ้นได้

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาในด้านทัศนคติของผู้เกี่ยวข้อง ต่อการดำเนินงานบริหารผู้ป่วย โดยเภสัชกร

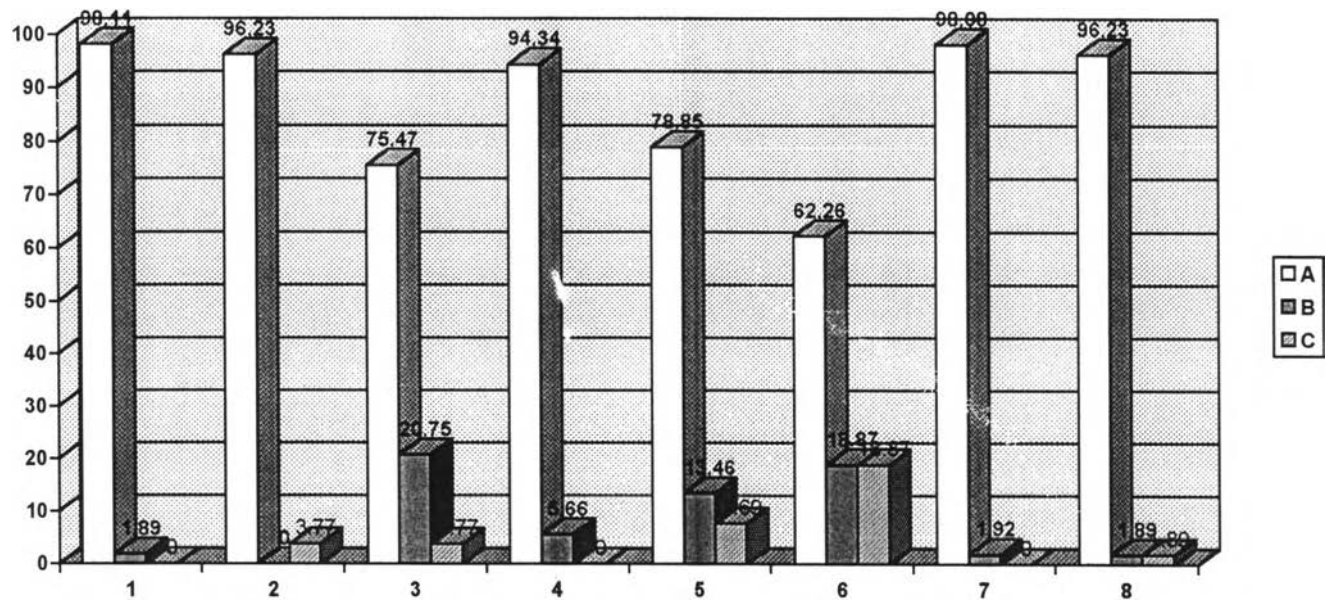
1. ผลการสำรวจทัศนคติของแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล

จากการสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ รวม 5 หน้า โดยส่งแบบสอบถามให้กับแพทย์จำนวน 30 ชุด พยาบาล 30 ชุด และเภสัชกรผู้เกี่ยวข้อง 3 ชุด มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมาทั้งหมด 53 ชุด คิดเป็นร้อยละ 84.13 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป โดยเป็นแพทย์ 21 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 39.62) พยาบาล 29 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 54.72) และเภสัชกร 3 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 5.66) และในส่วนของแพทย์ ประกอบด้วย แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 38.10) แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 2 จำนวน 4 ราย (ร้อยละ 19.05) และแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 3 จำนวน 1 ราย (ร้อยละ 4.76) แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจจำนวน 5 ราย (ร้อยละ 23.81) และแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาอายุรกรรมหัวใจจำนวน 3 ราย (ร้อยละ 14.29) ส่วนของพยาบาลผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยพยาบาลวิชาชีพจำนวน 20 ราย (ร้อยละ 68.97) และพยาบาลเทคนิคจำนวน 9 ราย (ร้อยละ 31.03) โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยได้รับการติดต่อประสานงานกับเภสัชกรผู้ดำเนินโครงการ (ร้อยละ 87.17) และไม่เคยได้รับการติดต่อประสานงานจากเภสัชกรผู้ดำเนินโครงการคิดเป็นร้อยละ 12.83

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงไว้ในตารางที่ 24

แผนภูมิที่ 7 แผนภูมิแสดงทัศนคติของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจโดยเภสัชกร

หมายเหตุ A= สมควรปฏิบัติ, B= ไม่สมควรปฏิบัติ, C=ไม่มีความเห็น

- 1=การสัมภาษณ์ผู้ป่วย, 2=การทำประวัติการใช้ยา และทบทวนการสั่งยา, 3=การทบทวนการรับคำสั่ง, 4=การตรวจสอบการจ่ายยา,
- 5=การสังเกตการบริหารยา, 6=เข้าร่วมกับแพทย์ตรวจผู้ป่วยประจำวัน, 7=การให้คำแนะนำกับผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน,
- 8=การติดตามผลการใช้ยาเมื่อผู้ป่วยมารับการตรวจตามนัดหลังจากออกจากโรงพยาบาล

จากผลการสำรวจทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจโดยเภสัชกร พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยโดยตรง เช่น การสัมภาษณ์ผู้ป่วยเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาก่อนเข้ารับการรักษาในครั้งนี้ คือมีผู้เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 98.11 และมีผู้ไม่เห็นด้วย 1 รายคือพยาบาล ซึ่งให้ความเห็นว่าเป็นการทำงานซ้ำซ้อน นอกจากนี้เป็นการให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน ซึ่งมีผู้เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 98.08 และมีผู้มีความเห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติ 1 ราย คือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจ ซึ่งให้ความเห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของแพทย์ประจำบ้าน หรือนักศึกษาแพทย์มากกว่าเป็นหน้าที่ของเภสัชกร และส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยโดยตรงอีกขั้นตอนหนึ่งคือ การติดตามผลการใช้ยาเมื่อผู้ป่วยกลับมารับการตรวจรักษาตามนัดหลังจากออกจากโรงพยาบาล ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่าสมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 96.23 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมีผู้ให้ความเห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติ 1 ราย คือแพทย์ ซึ่งให้เหตุผลว่า จะเป็นการทำให้เภสัชกรเสียเวลา และไม่มีเวลาไปดูแลงานประจำของตนเอง และมีแพทย์ 1 รายที่ไม่ออกความเห็น

นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแพทย์โดยตรง คือการทำประวัติการใช้ยาขณะที่ผู้ป่วยอยู่โรงพยาบาล และทบทวนคำสั่งใช้ยา มีผู้เห็นว่าสมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 96.23 โดยแพทย์ทุกรายเห็นว่าเป็นสมควรปฏิบัติ และมีพยาบาล 2 รายที่ไม่มีความเห็น

สำหรับส่วนที่เกี่ยวข้องกับเภสัชกรประจำห้องจ่ายยาโดยตรงคือ การตรวจสอบการจ่ายยาสำหรับผู้ป่วยที่รักษาในหอผู้ป่วยจากห้องยา มีผู้มีความเห็นว่าสมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 94.34 โดยมีผู้มีความเห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติ 3 รายคือ แพทย์ 1 ราย เภสัชกร 1 ราย และพยาบาล 1 ราย โดยให้ความเห็นว่า เป็นการทำงานซ้ำซ้อน และเสียเวลา

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับพยาบาลโดยตรง คือการทบทวนการรับคำสั่ง ซึ่งมีผู้มีความเห็นว่า สมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 75.47 และมีความเห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 20.75 ซึ่งเป็นแพทย์ 8 รายและเป็นพยาบาล 3 ราย ซึ่งให้เหตุผลว่าเป็นการทำงานซ้ำซ้อน และเสียเวลา ไม่มีประโยชน์ และมีผู้ไม่ออกความคิดเห็น 2 ราย เป็นแพทย์ 1 รายและพยาบาล 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.77 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด นอกจากนี้เป็นการสังเกตการบริหารยา และยาที่จัดสำหรับให้ผู้ป่วยบริหารเองระหว่างอยู่ในโรงพยาบาล ซึ่งมีผู้เห็นว่าสมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 78.85 มีผู้เห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 13.46 ซึ่งให้ความเห็นว่าเป็นการเสียเวลาและทำงานซ้ำซ้อน และมีผู้ไม่ออกความคิดเห็นคิดเป็นร้อยละ 7.69

นอกจากนี้ ในขั้นตอนที่มีผู้มีความเห็นว่าสมควรปฏิบัติน้อยที่สุด คือขั้นตอนการเข้าร่วมกับแพทย์ในการตรวจรักษาผู้ป่วยประจำวัน คือคิดเป็นร้อยละ 62.26 และมีผู้ให้ความเห็นว่าไม่สมควรปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 18.87 ซึ่งให้เหตุผลว่าเป็นการเสียเวลา และไม่มีผลจำเป็นที่ต้องปฏิบัติ และไม่ใช่นหน้าที่ของเภสัชกร และมีผู้ไม่มีความเห็นในส่วนนี้ คิดเป็นร้อยละ 18.87 โดยให้เหตุผลของการไม่

เห็นสมควรปฏิบัติคือ ในการตรวจรักษาผู้ป่วยแต่ละวัน ไม่ได้เน้นในเรื่องการใช้ยา อาจเป็นการเสียเวลา และไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เภสัชกรดำเนินการจัดเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างใหม่ โดยเฉพาะการเข้าร่วมกับแพทย์ในการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยประจำวัน ซึ่งบทบาทดังกล่าว อาจยังไม่ชัดเจนว่าทำเพื่ออะไร ประกอบกับในการดำเนินงานครั้งนี้จัดเป็นโครงการทดลองโครงการหนึ่ง ซึ่งเภสัชกรเองอาจมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานไม่มากเท่าที่ควร จึงทำให้บทบาทบางส่วนไม่เด่นชัด จึงทำให้ผู้ร่วมงานไม่เข้าใจชัดเจนไปด้วย อย่างไรก็ตาม มีแพทย์บางส่วนที่เห็นด้วยกับการมีเภสัชกรในคณะตรวจรักษาผู้ป่วยประจำวัน (เป็นแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 มากที่สุด)

จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นสมควรปฏิบัติ ซึ่งให้เหตุผลว่า เป็นการช่วยเพิ่มคุณภาพของการรักษา บางส่วนเห็นว่าเป็นหน้าที่ของเภสัชกร และช่วยแก้ไขหรือป้องกันปัญหาได้ทันที่

โดยสรุป จากการสอบถามในส่วนของการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวต่อไปในอนาคต มีผู้ให้ความเห็นว่า โครงการดังกล่าวสมควรดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 83.02 และเห็นว่าไม่สมควรทำต่อไป คิดเป็นร้อยละ 3.77 และไม่เห็นความเห็น คิดเป็นร้อยละ 11.32 และควรขยายการให้บริการแก่ผู้ป่วยโรคอื่น ๆ เช่น โรคเบาหวาน โรคไต โรคระบบทางเดินอาหาร เป็นต้น

2. ผลการสำรวจทัศนคติของผู้ป่วยผู้รับบริการ

จากการสำรวจทัศนคติของผู้ป่วยซึ่งได้รับการบริบาลโดยเภสัชกร สามารถสอบถามทัศนคติได้จากผู้ป่วยจำนวน 59 ราย เป็นเพศชาย จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.24 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และเพศหญิง จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.76 โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ในระหว่าง 32 ปี ถึง 72 ปี คิดอายุเฉลี่ยได้เป็น 58.65 ± 8.2 ปี โดยมีการศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษาที่ 4 ถึง ระดับปริญญา

จากผลการสำรวจในด้านความพึงพอใจของผู้ป่วย พบว่า ผู้ป่วยที่ตอบแบบสอบถามทุกราย มีความพึงพอใจกับบริการดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนจำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.52 และมีความรู้สึกปลอดภัยจากการใช้ยาเพิ่มขึ้นจำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.19 และผู้ป่วยทุกรายที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นในส่วนของความต้องการให้บริการดังกล่าวมีต่อไปในอนาคต ว่าต้องการให้มีงานบริการดังกล่าวต่อไปอย่างต่อเนื่อง และผู้ป่วยทุกรายตอบว่าเมื่อได้รับการในด้านการให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา มีผลทำให้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิม โดยมี 57 ราย หรือร้อยละ 96.61 มีความเห็นว่า ผลการให้คำแนะนำทำให้เขามีความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ยา เรื่องโรค ตลอดจนการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น และมี 41 รายหรือร้อยละ 69.49 มีความเห็นว่า มีผลทำให้มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการกับอาการผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นได้

โดยสรุปผลการสำรวจทัศนคติของผู้ป่วยต่องานบริการดังกล่าว ผู้ป่วยทุกรายที่ได้รับการมีความพึงพอใจและได้รับความรู้มากตลอดจนมีความเข้าใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา และโรค ตลอดจนการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น และทุกรายมีความเห็นว่าสมควรปฏิบัติต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมคือ มีความรู้สึกที่ดี มีบุคลากรที่มีความรู้ด้านยาโดยตรงมาให้ความรู้ และยินดีให้ความร่วมมือโดยเฉพาะกับบุคลากรที่มีกิริยามารยาทที่สุภาพ